

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала: здобувачка другого курсу,
групи 272-2М денної форми навчання,
спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок
Гризюк Тетяна Ігорівна _____

Керівник:
доцент кафедри фінансів і кредиту
Харабара Віолетта Миколаївна _____

До захисту допущено:
протокол засідання кафедри № 6 від «02» грудня 2025 р.

В.о. зав. кафедри фінансів і кредиту
_____ доц. Бак Н.А.

АНОТАЦІЯ

Гризюк Т.І. Управління кредитним портфелем банку. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2025. 63 с.

У кваліфікаційній роботі проведено дослідження теоретичних та практичних аспектів управління кредитним портфелем банку. Досліджена економічна сутність кредитного портфеля, його роль у банківській діяльності, показники оцінки якості кредитного портфеля, а також ризики та фактори впливу на формування кредитного портфеля у кризовий період. Проведений аналіз кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк». Оцінено динаміку, структуру та якість кредитного портфеля, а також ефективність управління кредитними ризиками та кредитною політикою досліджуваного банку. Запропоновані напрями вдосконалення управління кредитним портфелем АТ КБ «ПриватБанк».

Ключові слова: банк, банківська діяльність, кредитний портфель, ризик, дохід, кредитна політика.

ANNOTATION

Hryziuk T.I. Bank Credit Portfolio Management. – Manuscript. Qualification work for obtaining the second (master's) level of higher education in the specialty 072 "Finance, Banking, Insurance and the Stock Market". Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2025. 63 p.

The qualification paper examines the theoretical and practical aspects of bank credit portfolio management. The economic essence of the credit portfolio, its role in banking activities, indicators for assessing credit portfolio quality, as well as the risks and factors influencing credit portfolio formation during a crisis period are explored. An analysis of the credit portfolio of JSC CB "PrivatBank" is conducted. The dynamics, structure, and quality of the credit portfolio, as well as the effectiveness of credit risk management and the credit policy of the studied bank, are evaluated. Directions for improving credit portfolio management at JSC CB "PrivatBank" are proposed.

Keywords: bank, banking activity, credit portfolio, risk, income, credit policy.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Гризюк Т.І.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ	8
1.1. Економічна сутність кредитного портфеля та його роль у банківській діяльності.....	8
1.2. Принципи, структура та показники оцінки якості кредитного портфеля	12
1.3. Ризики та фактори впливу на формування кредитного портфеля у кризовий період	16
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ КБ “ПРИВАТБАНК” ...	24
2.1. Загальна характеристика діяльності АТ КБ “ПриватБанк”	24
2.2. Динаміка, структура та якість кредитного портфеля банку	28
2.3. Оцінка ефективності управління кредитними ризиками та кредитною політикою.....	33
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КРИЗОВИХ УМОВАХ	41
3.1. Проблеми формування якісного кредитного портфеля у ПриватБанку ...	41
3.2. Пропозиції щодо підвищення ефективності управління кредитним портфелем та зниження ризиків	45
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	50
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Оптимізація структури кредитного портфеля дозволяє банківським установам мінімізувати рівень проблемних активів та зберігати рентабельність діяльності навіть за умов економічної нестабільності. Якісне управління кредитними ризиками сприяє збереженню довіри вкладників та підтриманню фінансової стійкості банківської системи загалом. Отже, дослідження проблематики формування кредитного портфеля в кризових умовах набуває критичного значення для забезпечення макроекономічної стабільності.

Сучасні геополітичні виклики та воєнна агресія проти України створили безпрецедентні умови функціонування вітчизняної банківської системи, що потребує розробки інноваційних підходів до управління кредитними ризиками. Адаптація методології формування кредитного портфеля до реалій воєнного стану передбачає врахування специфічних факторів ризику, включаючи руйнування виробничих потужностей, міграцію населення та розрив логістичних ланцюгів. Внаслідок цього актуальність досліджень з даної проблематики суттєво зростає протягом останніх років.

Дослідження кредитної політики та якості кредитного портфеля проводили Аврамчук Л., Костюк К., Волкова В. В., Власенко О. С., Добровольська О. В., Йолтухівський В. М., Дуброва Н. П., Омельченко О. В. та Король Р. М., які аналізували вплив кредитної політики на якість портфеля, роль ліквідного забезпечення та функціонування в умовах економічної нестабільності. Управління кредитним ризиком досліджували Павленко Л. Д., Кожушко І. О., Хома І. Б., Лук'янський О. Б., Ляшенко А. О., Марченко О. В., Петрикiва О. С., Коробко К. О., Савич А. О. та Охрименко І. Б., зосереджуючись на систематизації ризик-факторів, мінімізації ризиків та ролі фінансового моніторингу. Формування та управління кредитним портфелем вивчали Шалигіна І., Король С., Смицнюк О., Нагорний П. Д., Горбатюк О. М., Смаль В. В., Жарікова О., Пашенко О., Крупка М., Дропа Я., Котур А., Бугель Ю., Луговик Ю. О., акцентуючи увагу на оптимізації структури, методах

управління та особливостях функціонування в умовах війни. Концептуальні засади управління кредитним портфелем розглядали Ковальова О. М., Кібенко В. В., Бітнер І. В., Коротких О. Е., Запорожець С., Тригуб Ю., Дроботя Я., Задан А., Шпуганич А. В., Ципов'яз С. та Височина В. В., досліджуючи інструменти управління, вплив диджиталізації та управління якістю в період воєнного стану. Таким чином, науковці комплексно досліджували питання формування кредитної політики, управління ризиками та оптимізації структури кредитного портфеля в умовах економічної нестабільності та воєнного стану.

Метою роботи є обґрунтування напрямів вдосконалення управління кредитним портфелем у посткризових умовах.

Завданнями дослідження є:

- визначити економічну сутність кредитного портфеля та його роль у банківській діяльності;
- охарактеризувати принципи, структуру та показники оцінки якості кредитного портфеля;
- проаналізувати ризики та фактори впливу на формування кредитного портфеля у кризовий період;
- надати загальну характеристику діяльності АТ КБ «ПриватБанк»;
- дослідити динаміку, структуру та якість кредитного портфеля банку;
- оцінити ефективність управління кредитними ризиками та кредитною політикою;
- виявити проблеми формування якісного кредитного портфеля у ПриватБанку;
- сформулювати пропозиції щодо підвищення ефективності управління кредитним портфелем та зниження ризиків.

Об'єктом дослідження є діяльність банку по кредитуванню фізичних та юридичних осіб.

Предметом дослідження є управління кредитним портфелем банківської установи.

Інформаційною основою дослідження є наукові праці вітчизняних вчених, які вивчали різні аспекти управління кредитним портфелем банків, формування кредитної політики, мінімізацію кредитних ризиків та особливості функціонування банківської системи в умовах економічної нестабільності та воєнного стану. Важливим джерелом інформації є офіційні звіти та статистичні дані АТ КБ «ПриватБанк», включаючи річні та консолідовані звіти, оборотно-сальдові баланси та інформацію про облікову політику банку. В роботі використано статистичні матеріали Національного банку України щодо балансових залишків банків, кількості структурних підрозділів та оборотно-сальдових балансів у розрізі банків. Для аналізу сучасного стану банківської системи залучено актуальні аналітичні матеріали та новини від провідних економічних видань щодо прогнозів розвитку економіки України, очікувань банків стосовно кредитування та готовності фінансових установ до потенційних криз.

У процесі дослідження було використано комбінацію загальнонаукових підходів та спеціальних методів. До спеціальних методів належать горизонтальний та вертикальний види аналізу, балансовий метод, а також прямі математичні розрахунки та інші аналітичні інструменти.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в наступному:

- набуло подальшого розвитку розуміння принципів, структури та показників оцінки якості кредитного портфеля. Оцінка якості кредитного портфеля базується на принципах комплексності, динамічності, диверсифікації, адекватності резервування, регулярності моніторингу, превентивності, відповідності регуляторним вимогам, об'єктивності, системності та порівнянності. Аналіз проводиться за типом позичальників, якістю обслуговування боргу, строками погашення, валютою, забезпеченням, галузевою структурою, рівнем ризику та географічним розподілом.

- систематизовані ризики та фактори впливу на формування кредитного портфеля у кризовий період. Виокремлюють значну кількість ризиків, які класифікують за різними ознаками, зокрема: несистематичні (диверсифіковані) та систематичні (недиверсифіковані); ризики роздрібного кредитування, міжбанківського кредитування та корпоративного кредитування; портфельні (ризик усього кредитного портфеля) та індивідуальні (ризик конкретного кредиту); непрогнозовані (форс-мажорні) та прогнозовані, а також інші види. Щодо чинників впливу на кредитний портфель, то їх систематизують наступним чином: внутрішні та зовнішні; мікроекономічні, макроекономічні та мезоекономічні; опосередковані та прямі; середньострокові, довгострокові та короткострокові; некеровані, керовані та частково керовані; соціальні, правові, технологічні, економічні та політичні, поряд з іншими факторами.

Апробація та практичне значення результатів дослідження. Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що запропоновані автором напрями удосконалення управління кредитним портфелем банківської установи будуть розглянуті на предмет впровадження в практичну діяльність АТ КБ «Приватбанк».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 59 сторінок друкованого тексту, основний зміст роботи викладено на 54 сторінках. Робота містить 10 таблиць та 14 рисунків, список використаних джерел включає 43 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

1.1. Економічна сутність кредитного портфеля та його роль у банківській діяльності

Кредитний портфель є основним активом комерційного банку, що визначає його прибутковість та фінансову стійкість. Для розуміння специфіки його формування в кризових умовах необхідно спочатку розглянути теоретичні основи та економічну природу цього поняття.

Згідно з першим підходом, кредитний портфель визначається як сукупність усіх наданих банком кредитів, позик та інших боргових вимог до клієнтів на певну дату, які обліковуються на балансі установи як активи, приносять процентний дохід і відрізняються від депозитного портфеля тим, що формують дохідні активи, а не зобов'язання банку [4, с.73]. У визначенні акцентується увага на обліковому аспекті та природі кредитного портфеля як активу банку. Перевагою такого трактування є чітке розмежування між активними та пасивними операціями банку. Водночас слабкістю визначення виступає його статичність, оскільки фіксація на певну дату не відображає динамічної природи кредитного портфеля, який постійно змінюється внаслідок видачі нових кредитів та погашення існуючих.

В управлінському контексті кредитний портфель трактується як об'єкт стратегічного управління банку, що включає всі кредитні продукти, згруповані за сегментами клієнтів, термінами погашення та дохідністю, і відрізняється від портфеля цінних паперів необхідністю індивідуальної роботи з кожним позичальником [9, с.35]. Сильною стороною цього підходу є комплексне охоплення продуктової лінійки та визнання важливості сегментації для ефективного управління. Підкреслення індивідуального характеру роботи з позичальниками відображає специфіку кредитних відносин порівняно з

інвестиційними операціями. Однак дане визначення недостатньо розкриває фінансово-економічну сутність кредитного портфеля, зосереджуючись переважно на організаційних аспектах управління ним.

Регулятивний підхід представляє кредитний портфель як сукупність балансових та позабалансових кредитних зобов'язань клієнтів перед банком, що підлягає обов'язковому моніторингу з боку центрального банку щодо дотримання нормативів максимального розміру кредитного ризику, концентрації та якості активів [14, с.103]. Включення позабалансових зобов'язань розширює традиційне розуміння кредитного портфеля та відповідає сучасним вимогам пруденційного нагляду. Акцент на регулятивних вимогах підкреслює системну важливість кредитного портфеля для фінансової стабільності. Проте надмірна концентрація на нормативному регулюванні може призвести до формалізації розуміння кредитного портфеля без урахування його економічного змісту та ролі в бізнес-моделі банку.

Економічно орієнтоване визначення характеризує кредитний портфель як основний дохідний актив банку, що формується з виданих кредитів різної строковості та цільового призначення, генерує процентні доходи та комісійні надходження [20, с.58]. Цей підхід правильно ідентифікує кредитний портфель як головне джерело доходів банківської установи та враховує диверсифікацію за термінами й цілями кредитування. Визнання взаємозв'язку між дохідністю та ризиком відображає фундаментальні принципи фінансової теорії. Разом з тим, твердження про кредитний портфель як «основний» дохідний актив може бути не завжди коректним для всіх типів банків, особливо інвестиційних або тих, що спеціалізуються на комісійних операціях.

Кожне визначення висвітлює певний важливий аспект, але жодне не забезпечує вичерпного розуміння. Облікове трактування ігнорує управлінські та регулятивні виміри, управлінське визначення недооцінює фінансово-економічну природу, регулятивний підхід може призвести до формалізації, а економічне визначення не враховує системної складності кредитного портфеля.

Синтезуючи проаналізовані підходи та усуваючи виявлені недоліки, можна запропонувати таке збалансоване визначення. Кредитний портфель являє собою динамічну систему кредитних вимог банку до позичальників, що включає балансові та позабалансові зобов'язання, структуровані за продуктами, сегментами, термінами та ризиками, формує основу дохідних активів банківської установи через генерування процентних та комісійних надходжень, відрізняючись від інших банківських портфелів специфікою формування, обслуговування та ризик-профілю. Дане визначення інтегрує облікові, управлінські, регулятивні та економічні аспекти, забезпечуючи цілісне розуміння кредитного портфеля як ключового елемента банківської діяльності в сучасних умовах.

Роль кредитного портфеля у банківській діяльності проявляється у наступному (Рис. 1.1).

Рис. 1.1 Роль кредитного портфеля у банківській діяльності

Джерело: складено автором на основі [3, с. 548; 18, с. 119]

Механізм розміщення залучених коштів через кредитний портфель реалізує функцію трансформації строків та обсягів фінансових ресурсів. Депозитні кошти фізичних та юридичних осіб, міжбанківські запозичення та власний капітал спрямовуються на фінансування кредитних операцій різної строковості та цільового призначення. Оптимізація структури активів і пасивів за строками погашення забезпечує підтримання ліквідності та мінімізацію процентного ризику.

Фінансова стійкість банківської установи безпосередньо залежить від якості кредитного портфеля, яка оцінюється через показники непрацюючих кредитів, рівень покриття резервами та концентрацію кредитного ризику. Платоспроможність визначається здатністю банку своєчасно виконувати зобов'язання перед вкладниками та кредиторами, що забезпечується регулярними надходженнями від обслуговування кредитного портфеля.

Репутаційний капітал банку формується через якість кредитного обслуговування, прозорість умов кредитування та дотримання етичних стандартів ведення бізнесу. Позитивний досвід кредитних відносин сприяє формуванню довіри клієнтів та ділових партнерів.

Виконання функції фінансового посередництва реалізується через механізм перерозподілу тимчасово вільних коштів від економічних суб'єктів із профіцитом до суб'єктів із дефіцитом фінансових ресурсів. Кредитний портфель забезпечує ефективну алокацію капіталу в економічній системі, спрямовуючи кошти в найбільш продуктивні сектори економіки. Процес кредитування супроводжується оцінкою кредитоспроможності позичальників, моніторингом використання кредитних коштів та управлінням кредитними ризиками.

Конкурентні переваги на банківському ринку досягаються через диференціацію кредитних продуктів, оптимізацію процентних ставок та впровадження інноваційних технологій кредитування. Диверсифікація банківських послуг включає ряд кредитних продуктів, адаптованих до потреб різних категорій клієнтів. Макроекономічна функція кредитного портфеля

проявляється у фінансуванні інвестиційних проектів підприємств, підтримці малого та середнього бізнесу, стимулюванні споживчого попиту через роздрібне кредитування. Банківське кредитування забезпечує мультиплікативний ефект в економіці через механізм кредитної експансії. Фінансування інновацій, модернізації виробництва та розвитку інфраструктури через довгострокове кредитування сприяє економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Отже, кредитний портфель являє собою динамічну систему кредитних вимог банку до позичальників, що включає балансові та позабалансові зобов'язання, структуровані за продуктами, сегментами, термінами та ризиками, формує основу дохідних активів банківської установи через генерування процентних та комісійних надходжень, відрізняючись від інших банківських портфельів специфікою формування, обслуговування та ризик-профілю. Роль кредитного портфеля банку проявляється у тому, що він є основним джерелом доходів банку, інструментом розміщення залучених коштів, визначає фінансову стійкість та платоспроможність банку, формує репутацію банку, забезпечує виконання основної функції банку як фінансового посередника, служить джерелом конкурентних переваг на банківському ринку, становить частину асортименту послуг банку, а також виступає інструментом підтримки економічного розвитку через кредитування бізнесу та населення.

1.2. Принципи, структура та показники оцінки якості кредитного портфеля

Визначивши сутність кредитного портфеля, важливо проаналізувати основні підходи до його структурування та методики оцінювання. Це дозволить сформулювати комплексне бачення критеріїв якості кредитного портфеля в сучасних умовах.

Принципи, що лежать в основі процесу, представлені у табл. 1.1. Оцінка якості кредитного портфеля базується на комплексному підході, який передбачає аналіз усіх складових портфеля у їх взаємозв'язку та взаємозалежності. Це дозволяє виявити системні ризики та оцінити синергетичний ефект від взаємодії різних сегментів кредитного портфеля. Врахування взаємного впливу окремих кредитів забезпечує цілісне розуміння фінансового стану банківської установи.

Таблиця 1.1.

Принципи оцінки якості кредитного портфеля

Назва принципу	Суть принципу
Принцип комплексності	Оцінка всіх складових кредитного портфеля у взаємозв'язку
Принцип динамічності	Аналіз змін якості портфеля в часі
Принцип диверсифікації	Розподіл ризиків між різними сегментами позичальників
Принцип адекватності резервування	Формування резервів відповідно до рівня ризику
Принцип регулярності моніторингу	Постійне відстеження стану кредитів
Принцип превентивності	Раннє виявлення проблемних кредитів
Принцип відповідності регуляторним вимогам	Дотримання нормативів та вимог НБУ
Принцип об'єктивності	Неупереджена оцінка на основі фактичних даних
Принцип системності	Врахування внутрішніх та зовнішніх факторів впливу
Принцип порівнянності	Зіставлення з ринковими показниками та нормативами

Джерело: складено автором на основі [6, с. 76; 16, с. 141]

Динамічність як методологічний підхід передбачає постійне оновлення оціночних параметрів відповідно до змін ринкової кон'юнктури. Часовий вимір дозволяє відстежувати еволюцію кредитних ризиків та ефективність управлінських рішень.

Розподіл ризиків між різними сегментами позичальників мінімізує вплив негативних факторів на загальну якість портфеля. Галузева, географічна та

продуктова диверсифікація створює буферні зони для абсорбції потенційних збитків. Оптимальна структура портфеля забезпечується через встановлення лімітів концентрації за окремими напрямками кредитування.

Формування резервів відповідно до рівня ризику забезпечує фінансову стійкість кредитної установи в умовах реалізації кредитних ризиків. Методологія розрахунку резервів базується на принципі адекватності резервування, який передбачає точну кореляцію між обсягом резервів та ймовірністю дефолту.

Ще один принцип – регулярності моніторингу. Постійне відстеження стану кредитів через систему регулярного моніторингу створює можливості для своєчасного реагування на зміни кредитоспроможності позичальників. Моніторингові процедури охоплюють аналіз фінансової звітності, перевірку цільового використання коштів та оцінку забезпечення. Періодичність контрольних заходів визначається рівнем ризику конкретного кредиту.

Раннє виявлення проблемних кредитів через впровадження превентивних механізмів дозволяє мінімізувати потенційні збитки банку.

Принцип відповідності регуляторним вимогам інтегрується в усі етапи оцінки якості портфеля, від класифікації кредитів до формування резервів. Гармонізація внутрішніх методик з нормативними вимогами створює єдине методологічне поле для всіх учасників банківського сектору.

Неупереджена оцінка на основі фактичних даних виключає суб'єктивізм у процесі аналізу кредитного портфеля. Використання верифікованої інформації та стандартизованих алгоритмів забезпечує принцип об'єктивності в оціночних процедурах.

Процес оцінки якості кредитного портфеля кредитного портфеля банківської установи передбачає комплексне дослідження різних параметрів, що дозволяє отримати об'єктивну картину його стану та ефективності. Диференціація за типом позичальників формує основу для розуміння клієнтської бази, охоплюючи корпоративний сегмент, роздрібне кредитування, малий та середній бізнес, а також міжбанківські операції (табл. 1.2).

Класифікація кредитних зобов'язань за якістю обслуговування відображає фінансову дисципліну позичальників та потенційні втрати банку. Стандартні кредити демонструють належне виконання боргових зобов'язань, тоді як перехід до категорій під наглядом, субстандартних, сумнівних та безнадійних свідчить про погіршення платіжної дисципліни та зростання кредитного ризику. Такий розподіл дозволяє банківським установам формувати адекватні резерви під очікувані втрати.

Часовий горизонт кредитування визначає ліквідність портфеля та впливає на процентну політику банку.

Таблиця 1.2.

Структура оцінки якості кредитного портфеля

Елемент структури	Складові
1. Оцінка за типом позичальників	Корпоративні кредити, роздрібні кредити, МСБ, міжбанківські кредити
2. Оцінка за якістю обслуговування	Стандартні кредити, кредити під наглядом, субстандартні, сумнівні, безнадійні
3. Оцінка за строками погашення	Короткострокові, середньострокові, довгострокові
4. Оцінка за валютою	Гривневі кредити, валютні кредити
5. Оцінка за забезпеченням	Забезпечені (застава, гарантії), незабезпечені (бланкові)
6. Оцінка за галузевою структурою	Торгівля, промисловість, сільське господарство, нерухомість, інші галузі
7. Оцінка за рівнем ризику	Мінімальний ризик, помірний ризик, значний ризик, високий ризик
8. Оцінка за географічним розподілом	За регіонами України, резидентам чи нерезидентам

Джерело: складено автором на основі [1, с. 101; 22, с. 205]

Наявність забезпечення суттєво впливає на рівень кредитного ризику та можливості відшкодування втрат у разі дефолту позичальника. Застава та гарантії знижують потенційні збитки банку, тоді як незабезпечені бланкові кредити потребують більш ретельного аналізу кредитоспроможності та формування підвищених резервів.

Градація за рівнем ризику від мінімального до високого забезпечує диференційований підхід до управління портфелем та встановлення процентних ставок.

Аналітичний процес по відношенню до якості кредитного портфеля банківської установи базується на комплексному аналізі різноманітних метрик, що відображають фінансову стійкість та ефективність кредитної діяльності. Серед ключових параметрів виділяється частка непрацюючих кредитів (NPL), яка демонструє обсяг проблемної заборгованості в загальній структурі кредитного портфеля. Цей показник тісно корелює з фінансовою стабільністю банку та його здатністю генерувати прибуток від основної діяльності (Рис. 1.2).

Рис. 1.2 Показники оцінки якості кредитного портфеля

Джерело: складено автором на основі [10, с. 71; 24, с. 43]

Аналіз простроченої заборгованості передбачає моніторинг частки кредитів з простроченням понад 90 днів, що вважається критичним терміном для визначення проблемності активу. Диверсифікація кредитного портфеля оцінюється через рівень концентрації кредитного портфеля, який визначає залежність банку від окремих позичальників або галузей економіки.

Процеси очищення балансу від безнадійної заборгованості відображаються через коефіцієнт списання безнадійних кредитів, що демонструє ефективність роботи з проблемними активами. Фінансова ефективність кредитної діяльності визначається через рентабельність кредитного портфеля, яка відображає співвідношення отриманого доходу до обсягу наданих кредитів.

Ризик-профіль портфеля аналізується через частку кредитів за категоріями ризику відповідно до нормативних вимог регулятора. Операційна ефективність управління кредитним портфелем визначається через коефіцієнт оборотності кредитного портфеля, що демонструє швидкість трансформації кредитних ресурсів. Високий показник оборотності свідчить про активну кредитну політику та ефективне використання капіталу, проте може також вказувати на підвищений рівень ризику через скорочення термінів кредитування або високу частку короткострокових кредитів у структурі портфеля.

Отже, в якості принципів оцінки якості кредитного портфеля виділено комплексності, динамічності, диверсифікації, адекватності резервування, регулярності моніторингу, превентивності, відповідності регуляторним вимогам, об'єктивності, системності та порівнянності. Аналіз цього активу банку відбувається за типом позичальників, якістю обслуговування боргу, строками погашення, валютою кредитування, наявністю та якістю забезпечення, галузевою структурою, рівнем ризику та географічним розподілом. В якості показників, що слід розрахувати для розуміння якості портфелю кредитів, менеджмент використовує частку непрацюючих кредитів (NPL), частку кредитів з простроченням понад 90 днів, коефіцієнт покриття

проблемних кредитів резервами, рівень концентрації кредитного портфеля, середньозважену процентну ставку за кредитами, коефіцієнт списання безнадійних кредитів, частку реструктурованих кредитів, рентабельність кредитного портфеля, співвідношення забезпечення до суми кредитів, частку кредитів за категоріями ризику, динаміку росту кредитного портфеля та коефіцієнт оборотності кредитного портфеля.

1.3. Ризики та фактори впливу на формування кредитного портфеля у кризовий період

Кризові явища в економіці суттєво трансформують традиційні підходи до кредитування та підвищують ризикованість банківських операцій. Тому критично важливо ідентифікувати специфічні загрози та чинники, що впливають на кредитну діяльність в умовах економічної нестабільності.

Формування кредитного портфеля в кризовий період супроводжується множинністю ризиків, які потребують систематизації за різними класифікаційними ознаками для ефективного управління (Таблиця 1.3).

Диверсифікація виступає ключовим критерієм поділу на систематичні та несистематичні ризики, при цьому перші не піддаються усуненню через розподіл активів, тоді як другі можуть бути мінімізовані шляхом розширення кредитного портфеля.

Типологія позичальників визначає специфіку ризикових профілів у корпоративному, роздрібному та міжбанківському сегментах кредитування. Корпоративне кредитування характеризується концентрацією значних сум та залежністю від фінансового стану окремих підприємств, натомість роздрібний сегмент демонструє вищу диверсифікацію при меншій вартості окремої транзакції. Особливості міжбанківського кредитування полягають у системній взаємозалежності фінансових установ, що підвищує ймовірність ланцюгової реакції при дефолті контрагента.

Таблиця 1.3.

Ризики формування кредитного портфеля у кризовий період

Класифікаційні ознаки	Види ризиків
За можливістю диверсифікації	Систематичні (недиверсифіковані), несистематичні (диверсифіковані)
За типом позичальника	Ризики корпоративного кредитування, ризики роздрібного кредитування, ризики міжбанківського кредитування
За характером прояву	Індивідуальні (ризик окремого кредиту), портфельні (ризик кредитного портфеля в цілому)
За можливістю прогнозування	Прогнозовані, непрогнозовані (форс-мажорні)
За часом виникнення	Ретроспективні, поточні, перспективні
За рівнем втрат	Допустимі, критичні, катастрофічні
За галузевою ознакою	Галузеві (специфічні для окремих секторів економіки), міжгалузеві (загальноекономічні)
За валютою кредитування	Валютні, гривневі, змішані
За методами оцінки	Кількісні (вимірювані), якісні (експертні)
За ступенем контролю	Контрольовані, частково контрольовані, неконтрольовані
За правовою природою	Ризики зміни законодавства, ризики правової невизначеності, ризики судових спорів

Джерело: складено автором на основі [33, с. 94; 37, с. 295; 38, с. 165]

Характер прояву кредитних ризиків розподіляється між індивідуальним рівнем окремої позики та агрегованим портфельним виміром. Взаємодія цих рівнів формує загальний ризиковий профіль банківської установи, при цьому портфельні ризики не завжди дорівнюють простій сумі індивідуальних через ефекти кореляції та диверсифікації.

Прогнозованість виступає критичним параметром у системі ризик-менеджменту, розмежовуючи передбачувані події від форс-мажорних обставин.

Градація за рівнем потенційних втрат передбачає виокремлення допустимих, критичних та катастрофічних ризиків. Допустимий рівень не

загрожує фінансовій стійкості банку, критичний може призвести до суттєвих збитків, а катастрофічні ризики здатні спричинити банкрутство фінансової установи.

Валютна структура кредитування генерує додаткові ризики через коливання обмінних курсів, особливо в умовах макроекономічної нестабільності. Гривневі кредити елімінують валютний ризик для позичальника з гривневими доходами, проте інфляційні процеси можуть знецінювати реальну вартість повернення для кредитора.

Методологічний підхід до оцінювання розмежовує кількісні та якісні виміри ризику. Кількісні показники забезпечують об'єктивність аналізу через статистичні моделі та математичні алгоритми, тоді як експертні оцінки враховують неформалізовані фактори та контекстуальні особливості.

Можливість контролю визначає управлінський потенціал щодо мінімізації негативних наслідків. Контрольовані ризики піддаються прямому впливу через внутрішні політики та процедури банку, частково контрольовані вимагають координації з зовнішніми стейкхолдерами, а неконтрольовані ризики потребують стратегій адаптації та резервування.

Формування кредитного портфеля в умовах кризи визначається складною системою взаємопов'язаних детермінант, які систематизуються за різними класифікаційними ознаками (Таблиця 1.4). Джерело походження дозволяє розмежувати зовнішні та внутрішні фактори, при цьому перші формуються поза межами банківської установи і не підлягають прямому управлінському впливу, тоді як другі генеруються безпосередньо в організаційній структурі кредитної установи.

Масштаб впливу визначає три рівні факторного аналізу. Макроекономічні детермінанти охоплюють загальнонаціональні економічні процеси, включаючи динаміку валового внутрішнього продукту, інфляційні тенденції та монетарну політику центрального банку. Мезоекономічний рівень представлений галузевими та регіональними особливостями функціонування економічних суб'єктів. На мікроекономічному рівні фактори відображають

специфіку діяльності окремих позичальників та внутрішні процеси банківської установи.

Таблиця 1.4.

Фактори впливу на формування кредитного портфеля у кризовий період

Класифікаційна ознака	Види факторів
За джерелом походження	Зовнішні, внутрішні
За масштабом впливу	Макроекономічні, мезоекономічні, мікроекономічні
За характером впливу	Прямі, опосередковані
За тривалістю дії	Короткострокові, середньострокові, довгострокові
За можливістю контролю	Керовані, частково керовані, некеровані
За сферою виникнення	Економічні, політичні, соціальні, технологічні, правові
За ступенем передбачуваності	Прогнозовані, частково прогнозовані, непередбачувані
За напрямом впливу	Стимулюючі, стримуючі, нейтральні
За об'єктом впливу	Фактори впливу на позичальників, фактори впливу на банк, фактори впливу на ринкове середовище
За етапом кредитного процесу	Фактори на етапі видачі кредиту, фактори на етапі супроводження, фактори на етапі погашення
За типом кризи	Фактори фінансової кризи, фактори економічної кризи, фактори банківської кризи, фактори валютної кризи
За ступенем ризику	Високоризикові, середньоризикові, низькоризикові

Джерело: складено автором на основі [21, с. 1289; 40, с. 186; 42, с. 246]

Диференціація за характером впливу передбачає виокремлення прямих та опосередкованих детермінант. Прямі фактори безпосередньо визначають параметри кредитного портфеля через зміну платоспроможності позичальників або модифікацію кредитної політики.

Темпоральний вимір класифікації розкривається через тривалість дії факторів. Короткострокові детермінанти проявляються протягом періоду до одного року і часто мають кон'юнктурний характер. Середньострокові фактори діють у часовому горизонті від одного до трьох років, відображаючи циклічні

коливання економічної активності. Довгострокові чинники формують фундаментальні тренди розвитку кредитного ринку протягом періодів, що перевищують три роки.

Висновки до розділу 1

Підводячи підсумок, зазначимо, що в процесі дослідження теоретичних основ формування кредитного портфеля банку сформульовані наступні висновки:

- розкрито економічну сутність кредитного портфеля та визначено його роль у банківській діяльності. Кредитний портфель являє собою динамічну систему кредитних вимог банку до позичальників, що включає балансові та позабалансові зобов'язання, структуровані за продуктами, сегментами, термінами та ризиками, формує основу дохідних активів банківської установи через генерування процентних та комісійних надходжень, відрізняючись від інших банківських портфелів специфікою формування, обслуговування та ризик-профілю. Значення кредитного портфеля для банку полягає в тому, що він забезпечує виконання основної функції банку як фінансового посередника, визначає фінансову стійкість та платоспроможність банку, є основним джерелом доходів банку, виступає інструментом підтримки економічного розвитку через кредитування бізнесу та населення, формує репутацію банку, становить частину асортименту послуг банку, служить джерелом конкурентних переваг на банківському ринку, а також є інструментом розміщення залучених коштів;

- систематизовано принципи, структуру та показники оцінки якості кредитного портфеля. Для оцінки якості кредитного портфеля застосовуються принципи комплексності, динамічності, диверсифікації, адекватності резервування, регулярності моніторингу, превентивності, регуляторної відповідності, об'єктивності, системності та порівнянності. Портфель

аналізується за характеристиками позичальників, обслуговуванням боргу, термінами, валютою, забезпеченням, галузями, ризиками та географією. Ключові показники включають NPL, прострочення понад 90 днів, реструктуровані кредити, категорії ризику, покриття резервами, концентрацію, списання, оборотність, середні ставки, рентабельність, забезпеченість та темпи росту портфеля;

- ідентифіковано ризики та фактори впливу на формування кредитного портфеля у кризовий період. Існує велика кількість ризиків, у тому числі їх можна розділити на такі групи, як систематичні (недиверсифіковані) та несистематичні (диверсифіковані), ризики корпоративного кредитування, ризики роздрібного кредитування та ризики міжбанківського кредитування, індивідуальні (ризик окремого кредиту) та портфельні (ризик кредитного портфеля в цілому), прогнозовані та непрогнозовані (форс-мажорні), та інші. Серед факторів, що впливають на кредитний портфель, виділено зовнішні та внутрішні, макроекономічні, мезоекономічні та мікроекономічні, прямі та опосередковані, короткострокові, середньострокові та довгострокові, керовані, частково керовані та некеровані, економічні, політичні, соціальні, технологічні та правові, та інші.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ КБ “ПРИВАТБАНК”

2.1. Загальна характеристика діяльності АТ КБ “ПриватБанк”

Після розгляду теоретичних аспектів формування кредитного портфеля доцільно перейти до аналізу практичного досвіду конкретної банківської установи. АТ КБ «ПриватБанк» як системно важливий банк України представляє особливий інтерес для дослідження кредитної політики в кризових умовах.

Найбільш динамічне збільшення демонструють грошові кошти та їх еквіваленти, які зросли з 27 млрд грн до 91,1 млрд грн, що становить приріст у 237,49%. Такий значний приріст свідчить про формування потужного буфера ліквідності в умовах воєнного стану та необхідності забезпечення безперебійного функціонування платіжної системи країни. Водночас кошти в інших банках збільшилися на 204,43%, досягнувши 72,2 млрд грн у 2024 році, що вказує на диверсифікацію розміщення високоліквідних активів та зміцнення міжбанківських зв’язків (Таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Зміна вартості ключових елементів фінансових та інших активів
АТ КБ «Приватбанк» у 2020-2024 рр., млрд грн.

Показники	Рік					Абсолютне відхилення, +, -	Відносне відхилення, %
	2020	2021	2022	2023	2024		
Грошові кошти та їх еквіваленти	27	28,1	40,6	79,6	91,1	64,1	237,49
Фінансові активи, оцінювані через вартість через прибуток	100,7	93,1	95,7	100,4	110,7	10,0	9,94
У т.ч. що рефінансуються НБУ	100,7	93,1	95,7	100,4	110,7	10,0	9,93
Кошти в інших банках	23,7	25,8	60,2	75,1	72,2	48,5	204,43
Кредити та заборгованість клієнтів	56,8	70,2	71,4	95,6	117,0	60,2	105,98
Чисті активи, усього	386,9	407,3	549,7	686,6	771,8	384,9	99,49
Довідково: ОВДП	195,3	206,2	235,9	255,7	339,9	144,6	74,05

Джерело: складено автором на основі [13; 29; 30]

Кредитний портфель банку продемонстрував помірне зростання на 105,98%, збільшившись з 56,8 млрд грн до 117,0 млрд грн, що відображає обережну кредитну політику в умовах підвищених ризиків. Портфель ОВДП зріс на 74,05%, досягнувши 339,9 млрд грн у 2024 році, що підтверджує стратегію інвестування в державні цінні папери як надійний інструмент розміщення тимчасово вільних коштів. Загальний обсяг чистих активів подвоївся, збільшившись на 99,49% до 771,8 млрд грн, що свідчить про масштабування діяльності банку та зміцнення його ринкових позицій.

Структура фінансових ресурсів банку характеризується стабільністю статутного капіталу на рівні 206,1 млрд грн протягом усього аналізованого періоду та поступовим покращенням якості власного капіталу. Системна робота з оздоровлення фінансового стану установи проявляється у динаміці непокритого збитку, який скоротився на 20,49%, зменшившись зі 171,7 млрд грн до 136,5 млрд грн. У свою чергу, резервні та інші фонди банку зросли на 74,67%, досягнувши 14,8 млрд грн, що вказує на накопичення внутрішніх джерел капіталізації (Таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Зміна вартості елементів фінансових ресурсів АТ КБ «Приватбанк» у
2020-2024 рр., млрд грн.

Показники	Рік					Абсолютне відхилення, +, -	Відносне відхилення, %
	2020	2021	2022	2023	2024		
Статутний капітал	206,1	206,1	206,1	206,1	206,1	0,0	-0,02
Резервні та інші фонди банку	8,5	9,7	11,4	13	14,8	6,3	74,67
Резерви переоцінки	9,9	8,1	-3	10,4	14,7	4,8	48,81
Непокритий збиток	-171,7	-157,2	-156,7	-144,6	-136,5	35,2	-20,49
Усього власного капіталу	52,8	66,6	57,8	84,8	99,1	46,3	87,77
Кошти клієнтів	309,5	321,7	464,9	549,7	611,6	302,1	97,60
Усього зобов'язань	334,1	340,6	491,9	601,8	672,7	338,6	101,34

Джерело: складено автором на основі [13; 29; 30]

Депозитна база установи продемонструвала стійке зростання на 97,60%, збільшившись з 309,5 млрд грн до 611,6 млрд грн, що відображає високий рівень довіри клієнтів до державного банку в умовах макроекономічної нестабільності. Загальний обсяг власного капіталу зріс на 87,77%, досягнувши 99,1 млрд грн у 2024 році, що забезпечує підвищення фінансової стійкості та розширення можливостей для активних операцій. Співвідношення між зростанням зобов'язань на 101,34% та власного капіталу вказує на збалансований підхід до формування ресурсної бази.

Фінансові результати банку демонструють виражену позитивну динаміку з переходом від збиткової до прибуткової діяльності. Комісійний дохід продемонстрував помірне зростання на 47,70%, досягнувши 27,8 млрд грн, що вказує на розвиток транзакційного бізнесу та розширення спектру банківських послуг (Таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Зміна обсягу доходів, витрат на фінансових результатів АТ КБ

«Приватбанк» у 2020-2024 рр., млрд грн.

Показники	Рік					Абсолютне відхилення, +, -	Відносне відхилення, %
	2020	2021	2022	2023	2024		
Чистий процентний дохід	21,6	29,3	39,9	59,6	66,9	45,3	209,66
Чистий комісійний дохід	18,8	23,2	20,4	24,4	27,8	9,0	47,70
Торговий результат	11,7	-3,4	9,5	13,8	12,6	0,9	7,76
Всього доходів	53,5	50,9	73,2	101,6	110,5	57,0	106,56
Адміністративні та інші операційні витрати	18,6	21,6	22,2	24,4	26,7	8,1	43,49
Всього витрат	29,2	15,9	38,6	28,9	29,5	0,3	1,04
Прибуток до оподаткування	24,3	35,1	34,7	72,8	81,0	56,7	233,35
Витрати на податок на прибуток	0	0	4,5	35	40,9	40,9	-
Прибуток/(збиток) після оподаткування	24,3	35,1	30,2	37,8	40,1	15,8	65,19

Джерело: складено автором на основі [13; 29; 30]

Операційна ефективність банку характеризується випереджаючим зростанням доходів порівняно з витратами - загальні доходи збільшилися на 106,56%, тоді як витрати зросли лише на 1,04%. Прибуток до оподаткування зріс на 233,35%, досягнувши 81,0 млрд грн у 2024 році, що свідчить про суттєве покращення операційної ефективності. Після сплати податку на прибуток, який становив 40,9 млрд грн у 2024 році, чистий прибуток склав 40,1 млрд грн, що забезпечує можливості для подальшої капіталізації та розвитку банківської установи.

Мережева стратегія банку характеризується планомірною оптимізацією фізичної присутності з одночасним розвитком цифрових каналів обслуговування. Кількість відділень скоротилася з 1717 одиниць у 2020 році до 1127 одиниць у 2024 році, що становить зменшення на 34,36%. Найбільш інтенсивне скорочення відбулося у 2021-2022 роках, коли мережа зменшилася на 507 відділень, що пов'язано з початком повномасштабної війни та необхідністю закриття відділень на тимчасово окупованих територіях (Рис. 2.1).

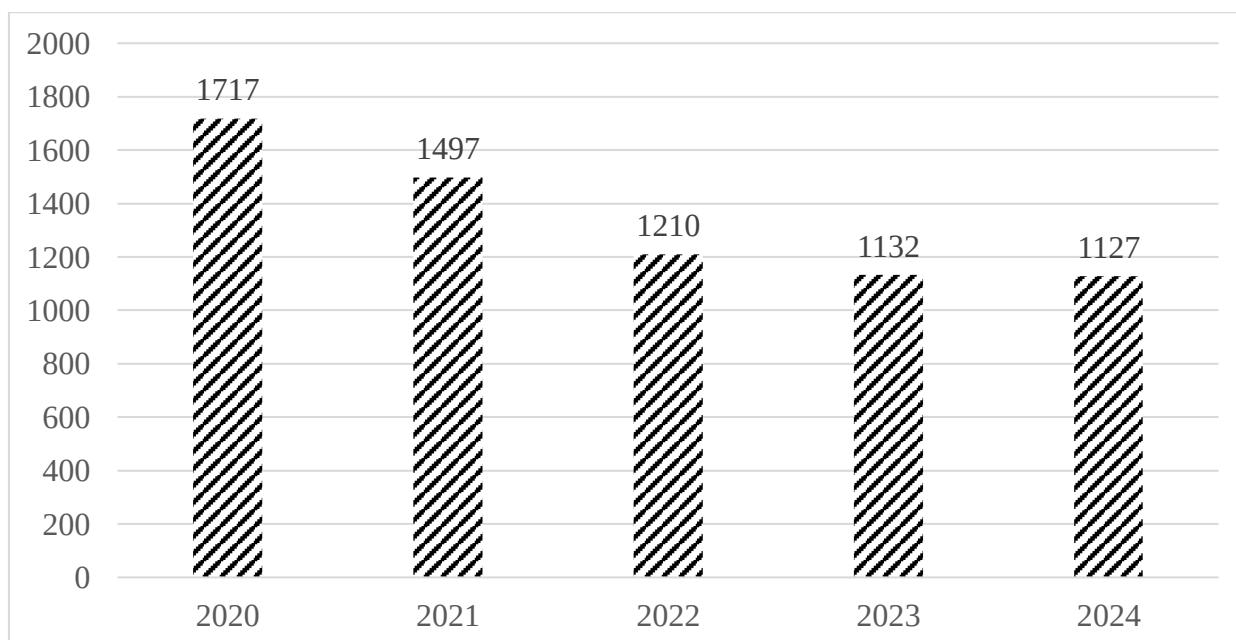

Рис. 2.1 Динаміка кількості відділень АТ КБ «Приватбанк» у 2020-2024 рр.,

одиниць

Джерело: складено автором на основі [15]

Скорочення фізичної мережі супроводжується підвищенням ефективності діяльності, оскільки зростання фінансових результатів відбувається на фоні зменшення кількості точок обслуговування. Така трансформація відповідає загальносвітовим тенденціям діджиталізації банківського бізнесу та переорієнтації клієнтів на дистанційні канали обслуговування. Стабілізація кількості відділень у 2023-2024 роках на рівні близько 1130 одиниць свідчить про досягнення оптимального балансу між фізичною та цифровою інфраструктурою банку.

Отже, АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2020-2024 років продемонстрував значне зростання масштабів діяльності, збільшивши чисті активи на 99,49% до 771,8 млрд грн та наростивши депозитну базу на 97,60% до 611,6 млрд грн. Фінансова результативність банку суттєво покращилася, про що свідчить зростання чистого процентного доходу на 209,66% до 66,9 млрд грн та досягнення прибутку після оподаткування в розмірі 40,1 млрд грн у 2024 році. Оптимізація мережі відділень з 1717 до 1127 одиниць супроводжувалася підвищенням операційної ефективності, оскільки загальні доходи зросли на 106,56%, тоді як витрати збільшилися лише на 1,04%.

2.2. Динаміка, структура та якість кредитного портфеля банку

Розуміння загального профілю діяльності ПриватБанку створює основу для детального аналізу його кредитного портфеля. Дослідження динаміки та структурних змін кредитних активів дозволить виявити ключові тенденції та проблемні зони.

Кредитний портфель АТ КБ «ПриватБанк» демонструє нестабільну динаміку протягом досліджуваного періоду, що відображає вплив макроекономічних чинників та внутрішніх стратегічних рішень банку. Найбільш значне скорочення спостерігалось у 2020 році, коли обсяг портфелю

становив лише 78,84% від попереднього року, що пов'язано з пандемічною кризою та консервативною кредитною політикою (Рис. 2.2).

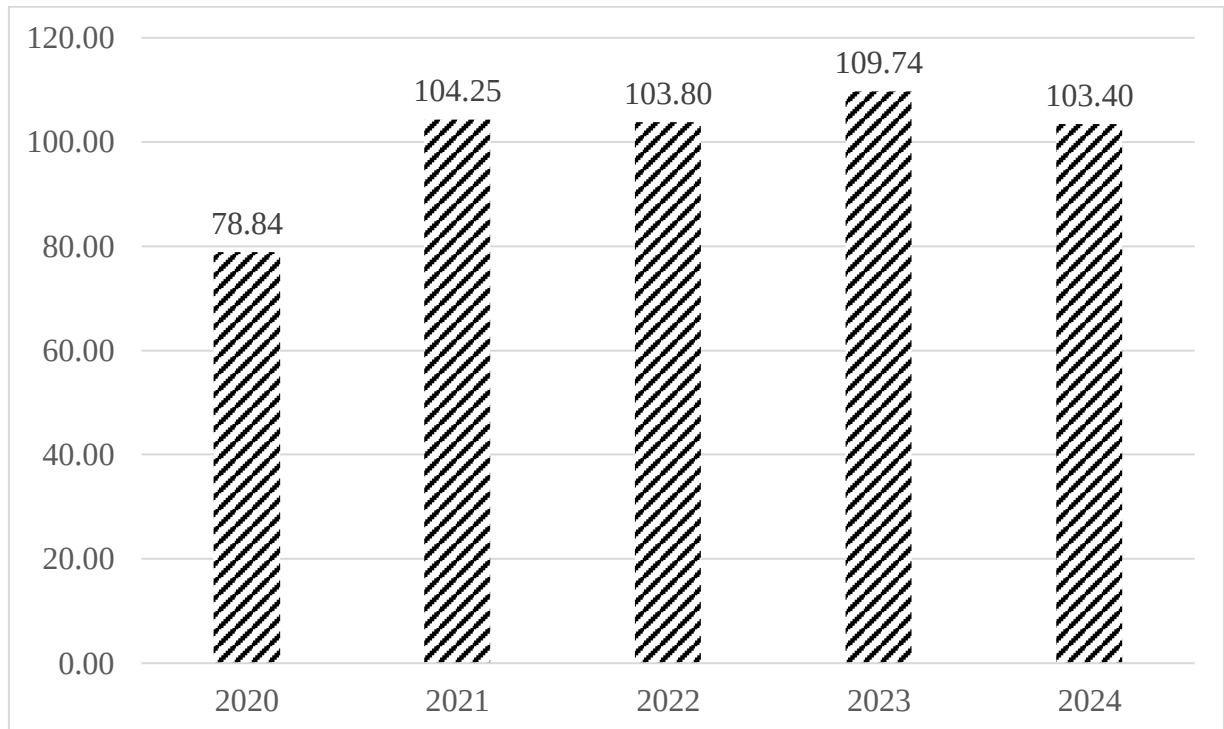

Рис. 2.2 Динаміка сукупного обсягу кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» у 2020-2024 рр., % до попереднього року

Джерело: складено автором на основі [13; 29; 30]

Відновлення кредитної активності розпочалося у 2021 році з приростом на 4,25%, досягнувши максимального значення у 2023 році зі зростанням на 9,74%, після чого у 2024 році темпи приросту уповільнилися до 3,40%.

Циклічність розвитку кредитного портфелю свідчить про адаптивну стратегію банку, яка враховує економічну кон'юнктуру та ризики кредитування. Період 2021-2023 років характеризується поступовим нарощуванням кредитної активності, що корелює з відновленням економіки після пандемічного шоку, тоді як уповільнення темпів зростання у 2024 році відображає більш виважений підхід до управління кредитними ризиками в умовах воєнного стану.

В межах структурного аналізу кредитного портфелю проявляється домінування роздрібного сегменту з тенденцією до зростання його абсолютних показників. Вартість роздрібних кредитів зросла з 42,30 млрд грн у 2020 році до 79,84 млрд грн у 2024 році, що становить збільшення на 88,7%. Корпоративне кредитування також демонструє позитивну динаміку, збільшившись з 14,50 млрд грн до 37,16 млрд грн за аналогічний період, що відповідає приросту на 156,3% (Рис. 2.3).

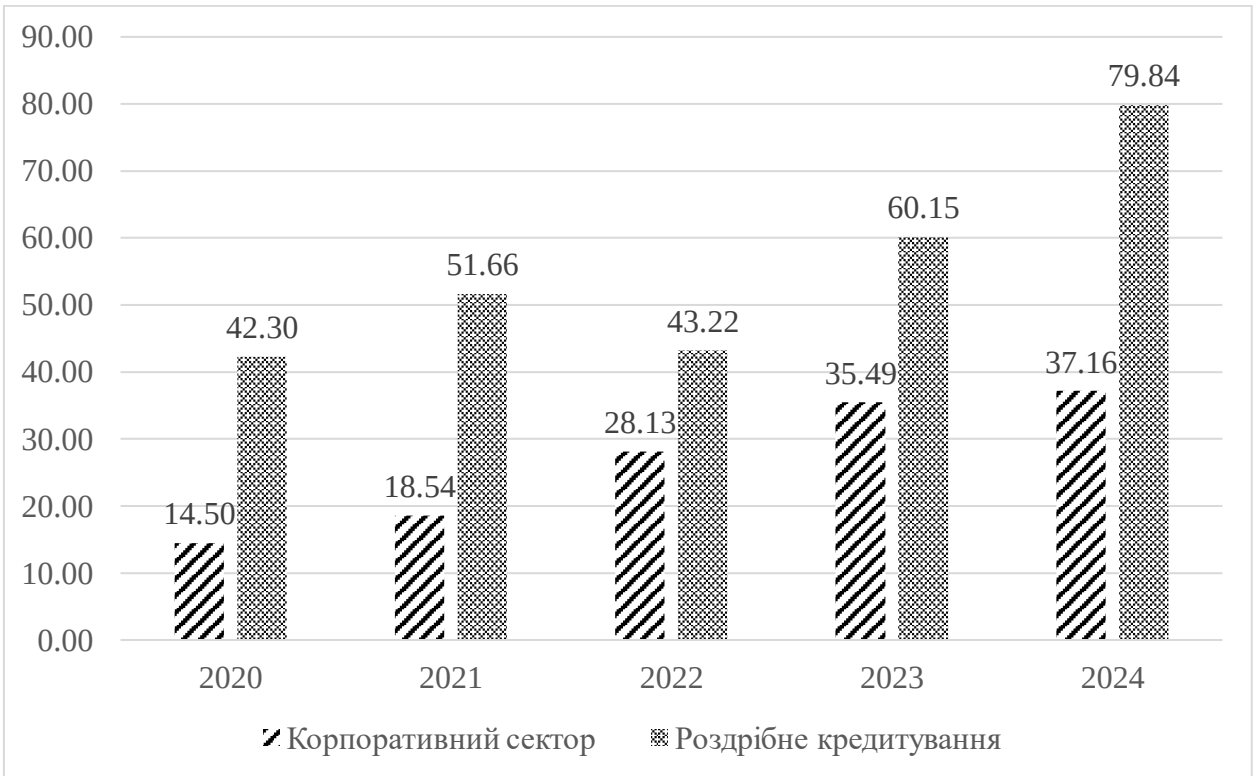

Рис. 2.3 Вартість кредитного портфелю у розрізі типу позичальника АТ КБ «Приватбанк» у 2020-2024 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [13; 29; 30]

Диверсифікація кредитного портфелю за типами позичальників свідчить про стратегічний фокус банку на роздрібному сегменті при одночасному нарощуванні корпоративного кредитування. Прискорене зростання корпоративного сегменту протягом 2020-2024 років вказує на розширення

співпраці з бізнес-клієнтами та підвищення довіри корпоративного сектору до банку в умовах економічної нестабільності.

Роздрібне кредитування зберігає домінуючу позицію в структурі портфелю, хоча його частка зазнавала коливань протягом аналізованого періоду. Найвищий показник питомої ваги роздрібних кредитів зафіксовано у 2020 році на рівні 74,47%, після чого спостерігалось зниження до 60,57% у 2022 році та поступове відновлення до 68,24% у 2024 році. Частка корпоративного сегменту відповідно зросла з 25,53% у 2020 році до максимальних 39,43% у 2022 році, з подальшим зниженням до 31,76% у 2024 році (Рис. 2.4).

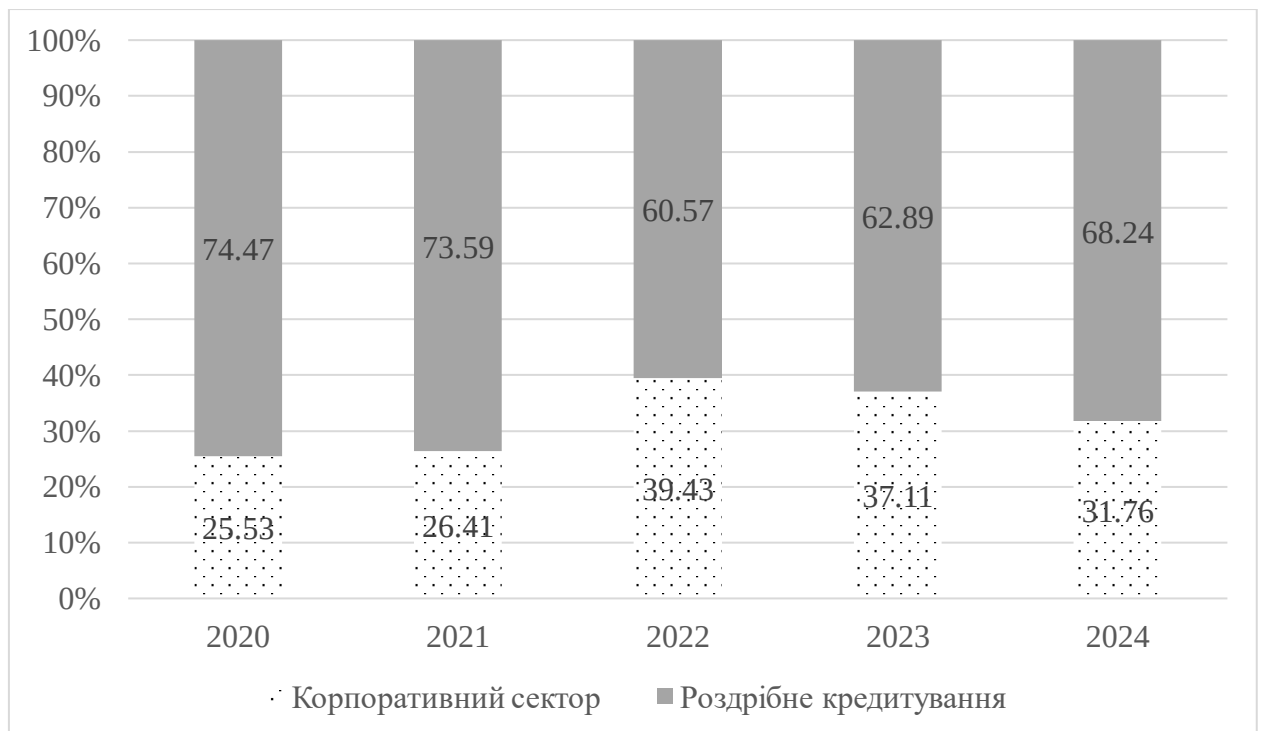

Рис. 2.4 Структура кредитного портфелю у розрізі типу позичальника АТ КБ «Приватбанк» у 2020-2024 рр., %

Джерело: складено автором на основі [13; 29; 30]

Структурні зміни у портфелі відображають стратегічне балансування між високомаржинальним роздрібним кредитуванням та менш ризиковим корпоративним сегментом. Збільшення частки корпоративних кредитів у 2021-

2022 роках свідчить про активізацію роботи з юридичними особами в умовах воєнного стану, коли підтримка бізнесу стала пріоритетом державної економічної політики, тоді як відновлення позицій роздрібного сегменту у 2023-2024 роках демонструє адаптацію населення до нових економічних реалій.

Якість кредитного портфелю характеризується суттєвою диференціацією між корпоративним та роздрібним сегментами. Корпоративні кредити демонструють низьку частку доброякісних активів, яка коливається в межах 13,41-18,77%, з максимальним значенням у 2022 році та подальшим зниженням до 16,21% у 2024 році. Роздрібний сегмент відрізняється високою якістю портфелю з часткою доброякісних кредитів на рівні 83,52-90,76%, досягнувши найвищого показника у 2024 році (Рис. 2.5).

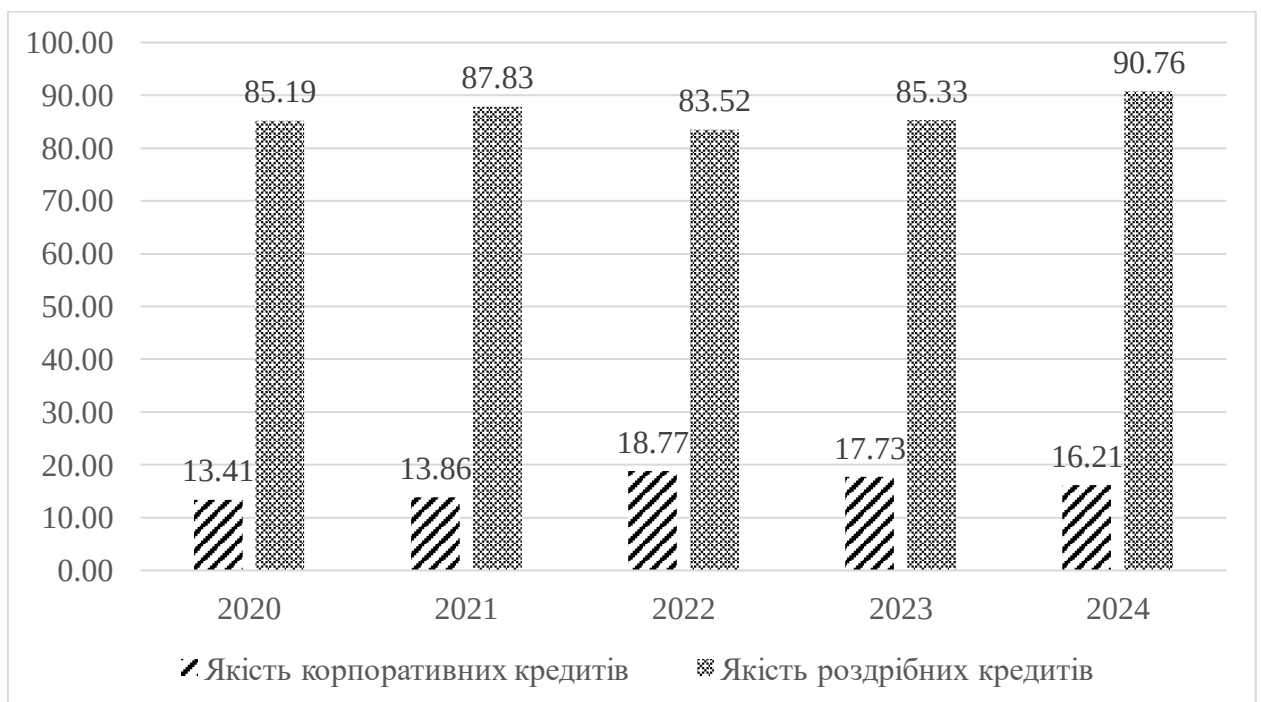

Рис. 2.5 Динаміка частки доброякісних кредитів у загальній сумі кредитів АТ КБ «Приватбанк» у 2020-2024 рр., %

Джерело: складено автором на основі [13; 29; 30]

Диспропорція в якості кредитних портфелів різних сегментів обумовлена історичними факторами формування проблемної заборгованості

корпоративного сектору та більш ефективними механізмами управління ризиками в роздрібному кредитуванні. Позитивна динаміка якості роздрібних кредитів, особливо зростання частки доброякісних активів до 90,76% у 2024 році, свідчить про ефективність скорингових моделей та процедур моніторингу, тоді як стабільно низька якість корпоративного портфелю вказує на необхідність подальшої роботи з проблемною заборгованістю та вдосконалення підходів до оцінки кредитоспроможності бізнес-клієнтів.

Отже, кредитний портфель АТ КБ «ПриватБанк» продемонстрував відновлення після кризового падіння у 2020 році до 78,84% від попереднього року, досягнувши максимального приросту 9,74% у 2023 році та стабілізувавшись на рівні 3,40% у 2024 році. Структура портфелю характеризується домінуванням роздрібного сегменту, який зріс з 42,30 млрд грн до 79,84 млрд грн протягом 2020-2024 років, хоча його частка знизилася з 74,47% до 68,24% через випереджаюче зростання корпоративного кредитування. Якість кредитного портфелю демонструє суттєву диференціацію між сегментами: роздрібні кредити досягли рівня доброякісних активів 90,76% у 2024 році, тоді як корпоративний портфель залишається проблемним з часткою доброякісних кредитів лише 16,21%.

2.3. Оцінка ефективності управління кредитними ризиками та кредитною політикою

Аналіз кредитного портфеля був би неповним без оцінки якості ризик-менеджменту та загальної кредитної стратегії банку. Це дозволить визначити сильні та слабкі сторони існуючої системи управління кредитними операціями.

Має місце стійка висхідну траєкторія процентних доходів протягом досліджуваного періоду, що свідчить про ефективну реалізацію кредитної політики та зростання обсягів кредитування. Зростання процентних доходів з

33,56 млрд грн у 2020 році до 77,59 млрд грн у 2024 році відображає більш ніж подвоєння доходності кредитних операцій, при цьому найбільш інтенсивне зростання спостерігається у 2023-2024 роках, коли приріст склав 52% та 17% відповідно (Рис. 2.6).

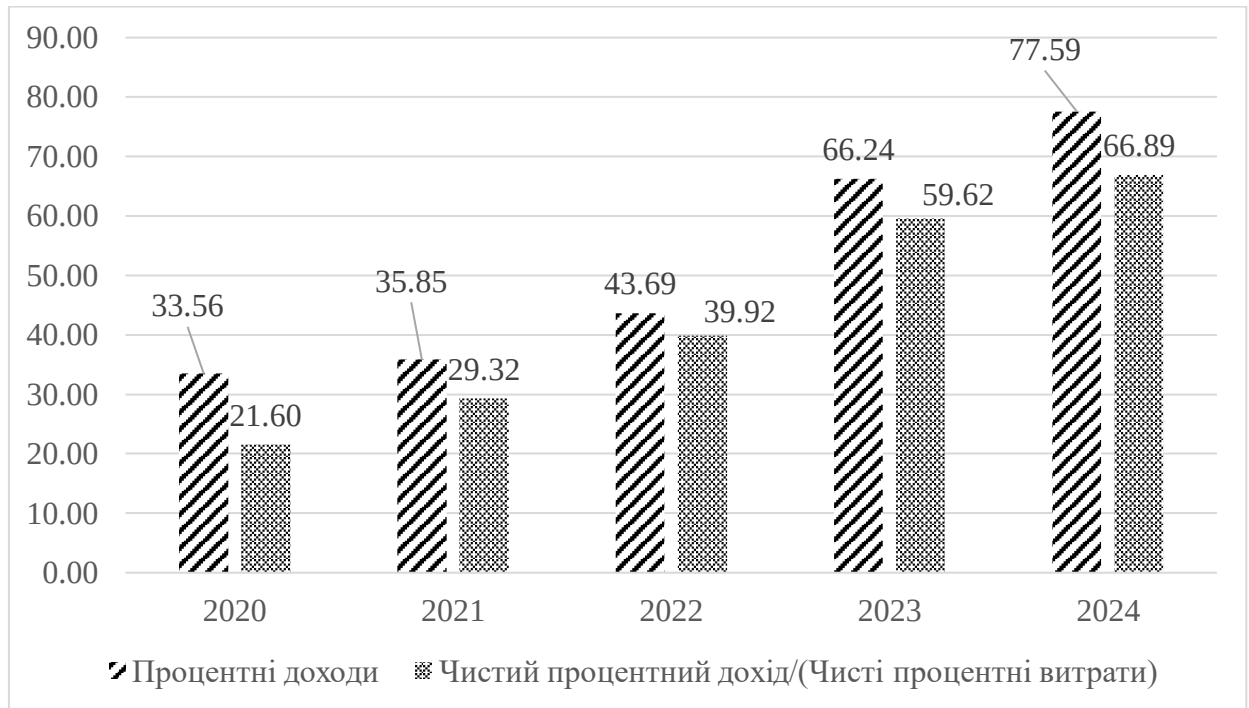

Рис. 2.6 Динаміка доходів по кредитному портфелю АТ КБ «Приватбанк» у 2020-2024 рр., млрд грн

Джерело: складено автором на основі [13; 29; 30]

Паралельно з цим чистий процентний дохід продемонстрував ще більш виражену динаміку, збільшившись з 21,60 млрд грн до 66,89 млрд грн, що вказує на підвищення ефективності управління процентною маржею та оптимізацію вартості залучених ресурсів.

Підтвердженням цьому є позитивна динаміка співвідношення чистого процентного доходу до загальних процентних доходів, яке зросло з 64,4% у 2020 році до 86,2% у 2024 році. Така тенденція свідчить про зниження відносної частки процентних витрат у структурі доходів банку та підвищення рентабельності кредитних операцій, що є результатом удосконалення

механізмів ціноутворення на кредитні продукти та оптимізації структури фінансування.

Дохідність кредитного портфелю демонструє послідовне зростання, що відображає ефективність ризик-менеджменту та адекватність процентної політики банку ринковим умовам. Процентна дохідність зросла з 14,31% у 2020 році до 26,93% у 2024 році, при цьому найбільш суттєве підвищення відбулося у 2023 році, коли показник збільшився на 6,56 процентних пунктів порівняно з попереднім періодом (Рис. 2.7).

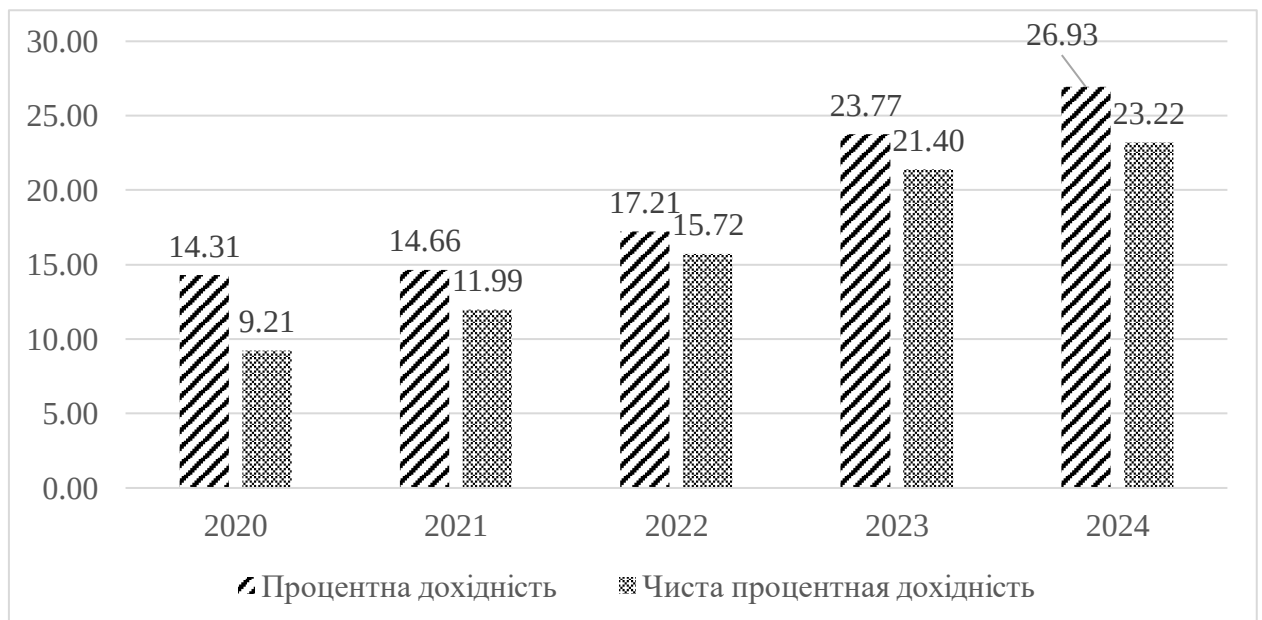

Рис. 2.7 Дохідність кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» у 2020-2024 рр., %

Джерело: складено автором на основі [13; 29; 30]

Зростання дохідності кредитного портфелю відбувається в умовах підвищення ключової ставки НБУ та загального зростання ринкових процентних ставок, що дозволяє банку ефективно адаптувати свою цінову політику до макроекономічних умов.

Чиста процентна дохідність, яка враховує вартість залучених ресурсів, також демонструє стабільне зростання з 9,21% до 23,22%, що свідчить про підвищення ефективності управління активами та пасивами банку. Розрив між

процентною та чистою процентною дохідністю скоротився з 5,1 процентних пунктів у 2020 році до 3,71 процентних пунктів у 2024 році, що вказує на оптимізацію структури фондування та зниження середньозваженої вартості залучених коштів відносно дохідності активних операцій.

Динаміка резервів під знецінення кредитів відображає консервативний підхід банку до оцінки кредитних ризиків та забезпечення фінансової стійкості. Для юридичних осіб вони залишаються відносно стабільними протягом аналізованого періоду, коливаючись у межах 164-172 млрд грн, з незначним зниженням до 164,15 млрд грн у 2024 році (Рис. 2.8).

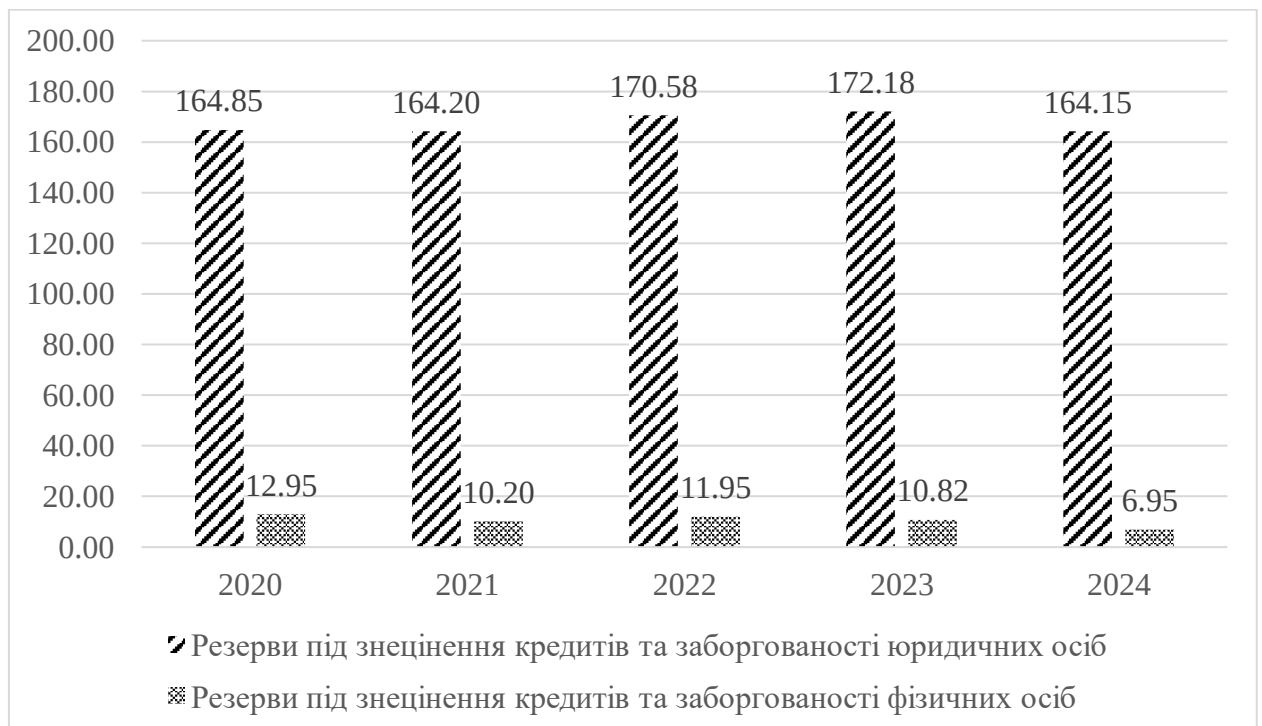

Рис. 2.8 Динаміка резервів під знецінення кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» у 2020-2024 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [13; 29; 30]

Водночас резерви під знецінення кредитів фізичних осіб демонструють позитивну динаміку зниження з 12,95 млрд грн у 2020 році до 6,95 млрд грн у 2024 році, що відображає покращення якості роздрібного кредитного портфелю та ефективність систем скорингу й моніторингу кредитних ризиків.

Структура кредитного портфелю за типами продуктів демонструє високий рівень концентрації на кредитах та дебіторській заборгованості за фінансовим лізингом, які становлять 57,23% загального обсягу, що створює підвищений ризик концентрації та залежність фінансових результатів від окремого сегменту бізнесу (Рис. 2.9).

Диверсифікація портфелю за іншими напрямками залишається обмеженою, адже кредити підприємствам мікро та малого бізнесу становлять 8,32%, споживчі кредити фізичним особам - 4,49%, іпотечні кредити - 3,02%, а кредити юридичним особам та підприємствам середнього бізнесу - лише 3,21%.

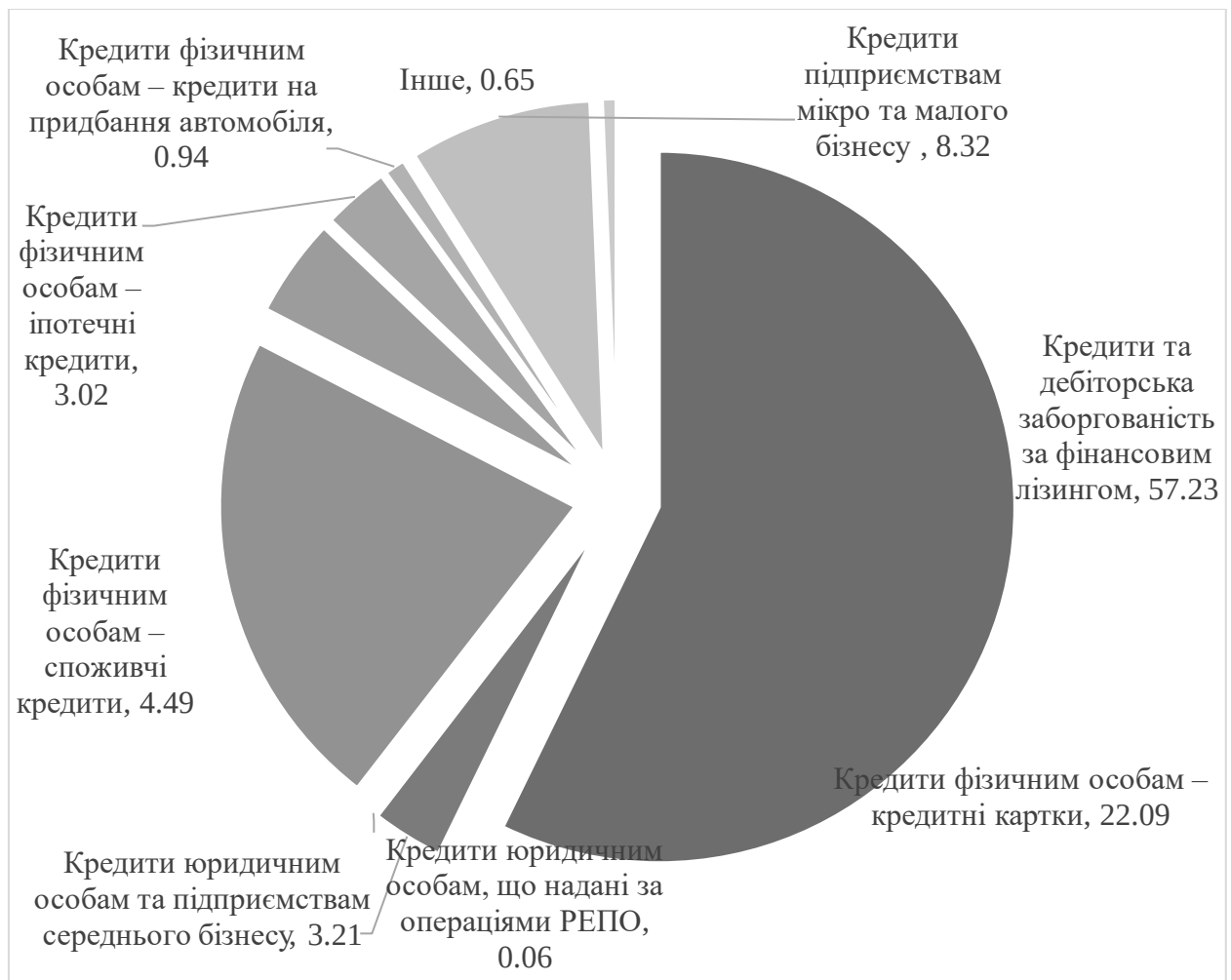

Рис. 2.9 Оцінка ризику концентрації кредитів АТ КБ «Приватбанк» у розрізі типу продукту у 2024 р., %

Джерело: складено автором на основі [13; 29; 30]

Валютна структура кредитного портфелю характеризується домінуванням гривневих кредитів, які становлять 81,80% загального обсягу, що відповідає регуляторним вимогам щодо обмеження валютного кредитування та знижує валютний ризик для позичальників без валютної виручки (Рис. 2.10).

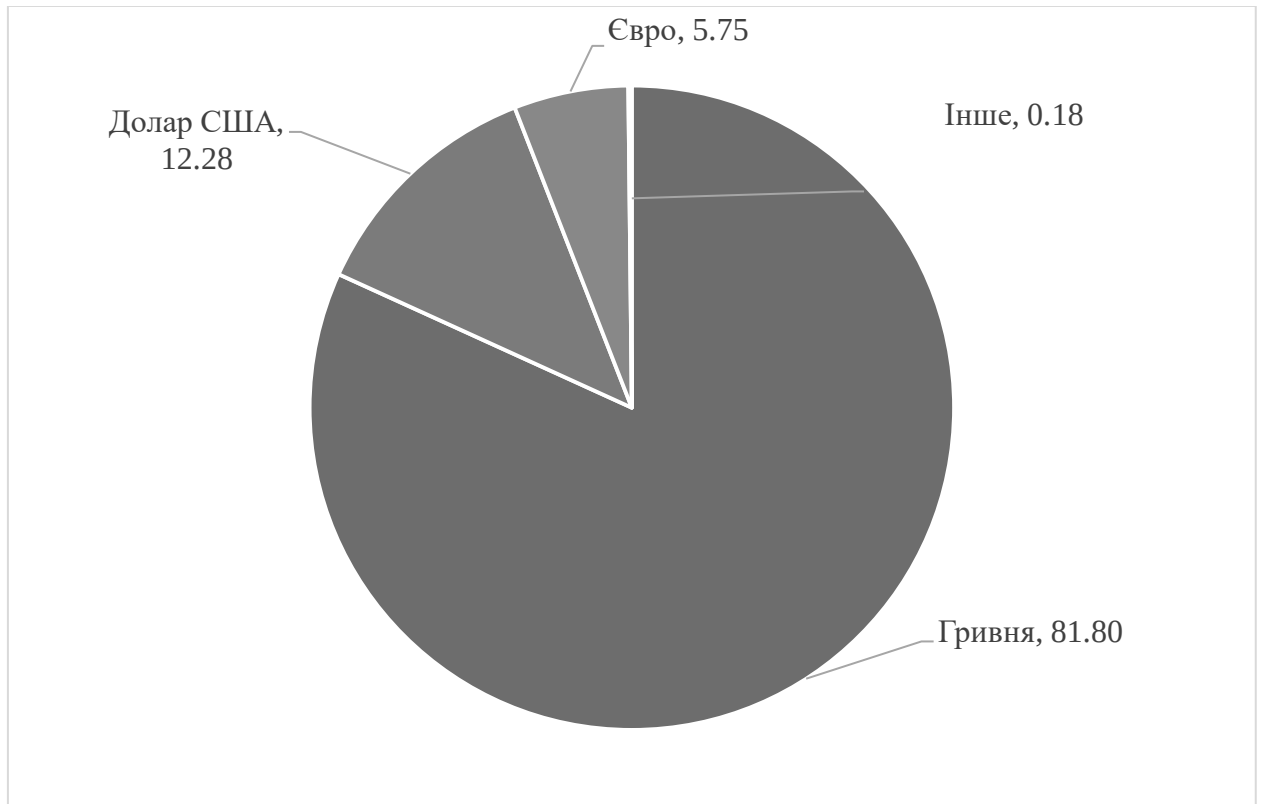

Рис. 2.10 Оцінка валютного ризику АТ КБ «Приватбанк» у розрізі типу продукту у 2024 р., %

Джерело: складено автором на основі [13; 29; 30]

Частка доларових кредитів становить 12,28%, а кредитів в євро – 5,75%, що відображає обслуговування потреб клієнтів з валютними надходженнями та експортно-імпортними операціями.

Висновки до розділу 2

Підводячи підсумок, зазначимо, що в процесі аналізу формування і стану кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» визначені наступні аспекти:

- надано загальну характеристику діяльності АТ КБ «ПриватБанк». Діяльність АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2024 роках характеризується подвоєнням обсягу чистих активів до 771,8 млрд грн та зростанням коштів клієнтів на 302,1 млрд грн, що забезпечило розширення ресурсної бази для активних операцій. Установа досягла високої прибутковості з чистим прибутком 40,1 млрд грн у 2024 році та зростанням чистого процентного доходу в 3,1 рази до 66,9 млрд грн. Скорочення фізичної мережі на 590 відділень до 1127 одиниць не завадило збільшенню загальних доходів до 110,5 млрд грн при контрольованому зростанні витрат до 29,5 млрд грн.;

- проаналізовано динаміку, структуру та якість кредитного портфеля банку. Динаміка сукупного обсягу кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» свідчить про поступове відновлення кредитної активності після скорочення на 21,16% у 2020 році, з найвищим темпом зростання 109,74% у 2023 році та уповільненням до 103,40% у 2024 році. Роздрібне кредитування зберігає провідні позиції в структурі портфелю з обсягом 79,84 млрд грн та часткою 68,24% у 2024 році, при цьому корпоративний сегмент збільшився до 37,16 млрд грн, що становить 31,76% загального портфелю. Показники якості кредитного портфелю виявляють значний розрив між сегментами: частка доброякісних роздрібних кредитів зросла до 90,76%, натомість у корпоративному портфелі цей показник становить лише 16,21% станом на 2024 рік;

- ефективність управління кредитними ризиками та кредитною політикою АТ КБ «Приватбанк» підтверджується зростанням процентних доходів з 33,56 млрд грн до 77,59 млрд грн та підвищенням чистої процентної дохідності з 9,21% до 23,22% протягом 2020-2024 років. Покращення якості кредитного портфелю відображається у зниженні резервів під знецінення

кредитів фізичних осіб на 46,3% до 6,95 млрд грн, хоча високий рівень концентрації на лізингових операціях (57,23%) та стабільно високі резерви для юридичних осіб (164,15 млрд грн) вказують на необхідність подальшої оптимізації структури портфелю. Домінування гривневих кредитів у структурі портфелю (81,80%) забезпечує мінімізацію валютного ризику та відповідність регуляторним вимогам, що сприяє фінансовій стійкості банку.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

3.1. Проблеми формування якісного кредитного портфеля у ПриватБанку

На основі проведеного аналізу можна ідентифікувати основні виклики та перешкоди, що заважають оптимізації кредитного портфеля. Систематизація виявлених проблем є необхідною передумовою для розробки ефективних рішень.

Формування якісного кредитного портфеля ПриватБанку стикається з безпрецедентними викликами, які породжені повномасштабною військовою агресією Російської Федерації проти України. Руйнування виробничої інфраструктури підприємств-позичальників у зонах активних бойових дій призводить до втрати матеріально-технічної бази, необхідної для генерування грошових потоків та обслуговування кредитних зобов'язань. Фізичне знищення активів, які слугували заставою за кредитними договорами, створює критичні розриви в системі забезпечення повернення позикових коштів (Рис. 3.1).

Міграційні процеси, спричинені війною, формують додаткові ризики для кредитного портфеля банку через втрату контакту з позичальниками та неможливість верифікації їхнього фінансового стану. Зовнішня міграція призвела до виїзду за кордон мільйонів громадян, частина з яких мала активні кредитні зобов'язання перед банком. Внутрішнє переміщення населення з окупованих територій та районів бойових дій ускладнює процедури моніторингу кредитоспроможності через зміну місця проживання, втрату джерел доходу та розрив економічних зв'язків позичальників.

Економічна рецесія воєнного періоду суттєво погіршила фінансовий стан як корпоративних клієнтів, так і фізичних осіб, адже падіння реальних доходів населення обмежує можливості обслуговування споживчих кредитів

та іпотечних позик. Бізнес-сегмент зазнав скорочення операційної діяльності через порушення логістичних ланцюгів, втрату ринків збуту та зниження внутрішнього попиту. Ці фактори призводять до зростання частки проблемної заборгованості в кредитному портфелі банку.

Рис. 3.1 Проблеми формування якісного кредитного портфеля у

АТ КБ «Приватбанк»

Джерело: складено автором на основі [2; 5; 25; 26; 27; 34; 36]

Невизначеність щодо тривалості військового конфлікту та масштабів його економічних наслідків унеможлиблює застосування традиційних методів кредитного аналізу та прогнозування. Стандартні моделі оцінки кредитних ризиків, побудовані на історичних даних мирного часу, втрачають свою прогностичну здатність в умовах воєнної економіки. Банк змушений функціонувати в режимі постійної адаптації кредитної політики до мінливих умов, що ускладнює довгострокове планування та управління якістю кредитного портфеля.

Проблематика оцінки заставного майна набула критичного характеру через масштабні руйнування об'єктів нерухомості на тимчасово окупованих територіях та в зонах активних бойових дій. Відсутність фізичного доступу до об'єктів застави унеможлиблює проведення актуальної експертної оцінки їхньої ринкової вартості, що порушує базові принципи управління заставними ризиками. Нерухомість, яка раніше забезпечувала кредитні зобов'язання, може бути частково або повністю зруйнована, при цьому банк не має можливості верифікувати ступінь пошкоджень та реальну ліквідність такого забезпечення.

Мобілізаційні процеси створюють додатковий тиск на якість кредитного портфеля через зміну структури доходів домогосподарств. Призов працездатного населення до лав Збройних Сил України призводить до втрати основного джерела доходу в родинях позичальників, оскільки грошове забезпечення військовослужбовців часто не компенсує попередній рівень заробітної плати в цивільному секторі.

Систематичні атаки на об'єкти критичної енергетичної інфраструктури сформували новий вимір кредитних ризиків, пов'язаний з порушенням безперервності бізнес-процесів. Тривалі відключення електропостачання призводять до простоїв виробничих потужностей, псування сировини та готової продукції, втрати клієнтської бази через неможливість забезпечити стабільне надання послуг. Підприємства змушені нести додаткові витрати на придбання та експлуатацію альтернативних джерел енергопостачання, що погіршує їхні фінансові показники та знижує кредитоспроможність.

Запроваджені Національним банком України валютні обмеження, хоча й спрямовані на забезпечення макроекономічної стабільності, ускладнюють обслуговування валютних кредитів та проведення розрахунків за імпортними контрактами. Ліміти на зняття готівкових коштів впливають на споживчу поведінку населення та обмежують можливості малого бізнесу, який традиційно працює з готівковими розрахунками.

Кібернетичні загрози з боку Російської Федерації становлять системний ризик для інформаційної інфраструктури ПриватБанку, що безпосередньо впливає на процеси кредитування та управління портфелем.

Масова реструктуризація кредитних зобов'язань постраждалих від війни позичальників формує додаткове навантаження на фінансові показники банку через відтермінування надходження процентних доходів та подовження строків повернення основної суми боргу.

Законодавчі мораторії воєнного стану суттєво обмежують інструментарій банку щодо примусового стягнення проблемної заборгованості. Заборона на звернення стягнення на предмети застави, що належать мобілізованим особам та учасникам бойових дій, унеможлиблює реалізацію традиційних механізмів врегулювання непрацюючих кредитів.

Девальваційний тиск на національну валюту створює мультиплікативний ефект для валютного сегменту кредитного портфеля через зростання боргового навантаження на позичальників у гривневому еквіваленті.

Необхідність підтримання підвищених показників ліквідності в умовах воєнного стану суттєво обмежує кредитну активність ПриватБанку через вимушене резервування значних обсягів коштів для забезпечення операційної стійкості. Банк змушений утримувати надлишкову ліквідність для покриття потенційних відтоків клієнтських коштів у періоди загострення безпекової ситуації, що призводить до заморожування ресурсів, які за нормальних умов могли б бути спрямовані на кредитування економіки.

Структурні зрушення в економіці воєнного часу призвели до формування нерівномірного розподілу кредитних ресурсів між галузями, що створює ризики надмірної концентрації.

При цьому облігації внутрішньої державної позики набули статусу домінуючого інструменту розміщення банківських активів через оптимальне співвідношення ризику та дохідності в порівнянні з корпоративним кредитуванням. Високі процентні ставки за ОВДП, які перевищують середньозважені ставки за кредитами з урахуванням ризику дефолту, роблять державні цінні папери більш привабливими для банку.

Отже, основними перешкодами у процесі побудови збалансованого кредитного портфеля ПриватБанку визначено скорочення платоспроможності домогосподарств та компаній через воєнну економічну турбулентність, систематичні перебої з електропостачанням, які паралізують операційну діяльність підприємств, фізичне знищення активів клієнтів-позичальників внаслідок бойових дій російського вторгнення, переважання інвестиційної дохідності ОВДП над перспективами розвитку кредитування, масштабні переміщення населення як за кордон, так і в межах України, що унеможлиблюють точне визначення фінансової спроможності клієнтів, відсутність прогнозованості щодо завершення військового конфлікту та його довгострокового впливу на економіку, акумуляцію кредитних зобов'язань у галузях, які демонструють відносну стійкість в умовах війни, та ряд додаткових факторів.

3.2. Пропозиції щодо підвищення ефективності управління кредитним портфелем та зниження ризиків

Виявлені проблеми потребують комплексного підходу до їх вирішення через удосконалення існуючих та впровадження нових інструментів управління. Розробка конкретних рекомендацій дозволить підвищити якість

кредитного портфеля та мінімізувати ризики в умовах економічної турбулентності.

Проте неможливо вирішити всі проблеми одночасно, тому слід зосередитися на одній із них. Судячи по даним звітності, у банку надмірний обсяг кредитних коштів знаходиться у гривні, в той час як обсяг зобов'язань у валюті суттєво вищий.

Тому пропонується валютна диверсифікація кредитного портфеля через залучення зарубіжних позичальників на українському ринку. Економічна доцільність такого рішення базується на кількох факторах. Іноземні компанії, що провадять діяльність в Україні, демонструють вищу фінансову стійкість та прозорість звітності порівняно з середньостатистичними вітчизняними суб'єктами господарювання. Кредитування таких позичальників знижує концентрацію галузевих ризиків, оскільки зарубіжні підприємства часто представляють сектори економіки з вищою доданою вартістю та технологічною складовою.

Реалізація програми кредитування іноземних позичальників потребує комплексної трансформації організаційної структури банку. Створення спеціалізованого підрозділу з обслуговування міжнародних клієнтів забезпечить необхідну експертизу та операційну ефективність. Кадровий склад такого департаменту має включати фахівців з досвідом роботи в міжнародних фінансових установах, володінням іноземними мовами та глибоким розумінням специфіки ведення бізнесу в різних юрисдикціях. Паралельно необхідно розробити спеціалізовані кредитні продукти, адаптовані до потреб іноземних компаній, з урахуванням особливостей їхніх бізнес-моделей та циклів фінансування.

Інший захід - вихід АТ КБ «Приватбанк» на європейський ринок, що являє собою логічне продовження стратегії міжнародної експансії та диверсифікації. Європейський банківський сектор характеризується високим рівнем регулювання, що парадоксальним чином створює сприятливі умови для входу нових гравців з прозорою структурою власності та якісними системами

ризик-менеджменту. Наявність значної української діаспори в країнах ЄС формує природну клієнтську базу для початкового етапу експансії. Грошові перекази, торгове фінансування, обслуговування малого та середнього бізнесу української діаспори можуть стати точками входу на європейський ринок.

Регуляторні вимоги для отримання банківської ліцензії в ЄС передбачають відповідність стандартам Basel III, дотримання вимог директиви CRD IV та регламенту CRR. Капіталізація банку має відповідати мінімальним вимогам достатності капіталу, включаючи буфери консервації та системної важливості. Процедура ліцензування передбачає проходження комплексної оцінки (comprehensive assessment) з боку Європейського центрального банку, що включає перевірку якості активів (AQR) та стрес-тестування. Підготовка до такої перевірки сама по собі підвищить якість управління ризиками в материнському банку.

Оптимальною формою присутності на початковому етапі може стати створення дочірнього банку в одній з країн ЄС з подальшим використанням механізму паспортизації для надання послуг в інших країнах-членах. Вибір юрисдикції для реєстрації дочірньої структури має враховувати податкове навантаження, гнучкість регулювання, доступність кваліфікованих кадрів та близькість до цільових ринків. Польща, Чехія або Литва можуть розглядатися як потенційні локації через географічну близькість та наявність значної української громади.

Продуктова стратегія на європейському ринку має фокусуватися на нішевих сегментах, де банк може запропонувати унікальну цінність. Фінансування торгівлі між Україною та ЄС, включаючи акредитиви, гарантії та факторинг, використовує природні конкурентні переваги банку в розумінні українського бізнес-середовища. Розвиток цифрових банківських послуг дозволить мінімізувати витрати на фізичну інфраструктуру та конкурувати з традиційними європейськими банками через інноваційність та зручність сервісів. Партнерство з фінтех-компаніями забезпечить доступ до передових технологій без значних капітальних інвестицій у власні розробки.

Валютна структура балансу АТ КБ «Приватбанк» демонструє суттєву асиметрію між активами та зобов'язаннями в іноземній валюті, що створює значний валютний ризик для фінансової установи. Наявність від'ємної валютної позиції в доларах США розміром 42 003 млн грн свідчить про перевищення зобов'язань над активами в цій валюті, що робить банк вразливим до девальвації національної грошової одиниці (Таблиця 3.1).

Таблиця 3.1.

Поточна структура активів та пасивів
АТ КБ «Приватбанк» у розрізі валюти, млн грн.

Елемент активу або пасиви	Гривня	Долара США	Євро	Інше
Монетарні фінансові активи	605 040	90 853	42 494	1 317
Монетарні фінансові зобов'язання	455 134	132 856	42 882	995
Надлишок/ недостача	149 906	-42 003	-388	322

Джерело: складено автором на основі [13; 29; 30]

Профіцит гривневої позиції в обсязі 149 906 млн грн частково компенсує валютні дисбаланси, однак не усуває системного ризику, пов'язаного з можливим знеціненням гривні.

Моделювання впливу 10-відсоткової девальвації гривні виявляє критичне погіршення валютної позиції банку. Зобов'язання в доларах США зростають до 146 142 млн грн, формуючи від'ємний розрив у 55 289 млн грн, що на 31,6% перевищує початковий дефіцит (Таблиця 3.2).

Таблиця 3.2.

Зміна обсягу чистих зобов'язань у валюті у випадку зниження курсу гривні
на 10%

Елемент активу або пасиви	Гривня	Долара США	Євро	Інше
Монетарні фінансові активи	605 040	90 853	42 494	1 317
Монетарні фінансові зобов'язання	455 134	146 142	47 170	1 095
Надлишок/ недостача	149 906	-55 289	-4 676	223

Джерело: авторський розрахунок

Механізм такого погіршення полягає в номінальному збільшенні гривневого еквіваленту валютних зобов'язань при незмінності обсягу валютних активів через погіршення платіжної дисципліни позичальників під час економічної нестабільності. Девальвація традиційно супроводжується зниженням реальних доходів населення та підприємств, що призводить до зростання проблемної заборгованості саме у валютному кредитному портфелі.

Сценарій 25-відсоткової девальвації розкриває катастрофічний потенціал валютного ризику для фінансової стійкості банку. Від'ємна позиція в доларах США досягає 75 217 млн грн, що становить 50,2% від гривневого профіциту банку (Таблиця 3.3).

Таблиця 3.3.

Зміна обсягу чистих зобов'язань у валюті у випадку зниження курсу
гривні на 25%

Елемент активу або пасиви	Гривня	Долара США	Євро	Інше
Монетарні фінансові активи	605 040	90 853	42 494	1 317
Монетарні фінансові зобов'язання	455 134	166 070	53 603	1 244
Надлишок/ недостача	149 906	-75 217	-11 109	73

Джерело: авторський розрахунок

Зобов'язання в євро також формують суттєвий дефіцит у розмірі 11 109 млн грн, порівняно з майже збалансованою позицією в базовому сценарії. Сукупний валютний дефіцит поглинає більше половини гривневого надлишку, критично послаблюючи капітальну позицію банку та його здатність абсорбувати кредитні збитки.

Відповідно, запропонована стратегія диверсифікації через кредитування іноземних позичальників створює природний механізм хеджування валютного ризику.

Висновки до розділу 3

Підводячи підсумок, зазначимо, що в процесі обґрунтування напрямів вдосконалення управління кредитним портфелем у посткризових умовах сформульовані такі рекомендації:

- виявлено проблеми формування якісного кредитного портфеля у ПриватБанку. Серед ключових викликів, які ускладнюють формування якісного кредитного портфеля ПриватБанку, виділяють падіння доходів громадян і підприємств внаслідок воєнної економічної кризи, енергетичні проблеми з частими відключеннями електропостачання, що дестабілізують роботу бізнесу, руйнування виробничих потужностей позичальників через російську агресію в районах активних бойових дій, вищу інвестиційну привабливість державних облігацій у порівнянні з нарощуванням кредитування, значні міграційні потоки як за межі країни, так і всередині неї, що ускладнюють аналіз кредитоспроможності позичальників, непередбачуваність термінів завершення війни та масштабів її економічних наслідків, надмірну концентрацію кредитних ризиків у секторах, адаптованих до воєнних реалій, а також низку інших чинників;

- розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності управління кредитним портфелем та зниження ризиків. Запропоновані заходи щодо видачі кредитів зарубіжним позичальникам в Україні та виходу на європейський ринок дозволять скоротити негативну валютну позицію банку, яка при 10-відсотковій девальвації зростає з 42 003 млн грн до 55 289 млн грн, через формування якісного валютного кредитного портфеля з надійними корпоративними клієнтами.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теоретичних і практичних аспектів проблематики формування кредитного портфеля комерційного банку в кризовий період сформульовані наступні висновки та рекомендації:

1. Розкрито економічну сутність кредитного портфеля та визначено його роль у банківській діяльності. Кредитний портфель являє собою динамічну систему кредитних вимог банку до позичальників, що включає балансові та позабалансові зобов'язання, структуровані за продуктами, сегментами, термінами та ризиками, формує основу дохідних активів банківської установи через генерування процентних та комісійних надходжень, відрізняючись від інших банківських портфелів специфікою формування, обслуговування та ризик-профілю. Важливість кредитного портфеля банку виражається в тому, що він визначає фінансову стійкість та платоспроможність банку, становить частину асортименту послуг банку, забезпечує виконання основної функції банку як фінансового посередника, є основним джерелом доходів банку, служить джерелом конкурентних переваг на банківському ринку, інструментом розміщення залучених коштів, формує репутацію банку, а також виступає інструментом підтримки економічного розвитку через кредитування бізнесу та населення.

2. Систематизовано принципи, структуру та показники оцінки якості кредитного портфеля. Оцінка якості кредитного портфеля базується на принципах комплексності, динамічності, диверсифікації, адекватності резервування, регулярності моніторингу, превентивності, відповідності регуляторним вимогам, об'єктивності, системності та порівнянності. Аналіз проводиться за типом позичальників, якістю обслуговування боргу, строками погашення, валютою, забезпеченням, галузевою структурою, рівнем ризику та географічним розподілом. Менеджмент розраховує частку непрацюючих кредитів (NPL), кредитів з простроченням понад 90 днів, реструктурованих кредитів та кредитів за категоріями ризику, а також коефіцієнти покриття

проблемних кредитів резервами, концентрації портфеля, списання безнадійних кредитів та оборотності портфеля, середньозважену процентну ставку, рентабельність портфеля, співвідношення забезпечення до суми кредитів та динаміку росту портфеля.

3. Ідентифіковано ризики та фактори впливу на формування кредитного портфеля у кризовий період. Виокремлюють значну кількість ризиків, які класифікують за різними ознаками, зокрема: несистематичні (диверсифіковані) та систематичні (недиверсифіковані); ризики роздрібного кредитування, міжбанківського кредитування та корпоративного кредитування; портфельні (ризик усього кредитного портфеля) та індивідуальні (ризик конкретного кредиту); непрогнозовані (форс-мажорні) та прогнозовані, а також інші види. Щодо чинників впливу на кредитний портфель, то їх систематизують наступним чином: внутрішні та зовнішні; мікроекономічні, макроекономічні та мезоекономічні; опосередковані та прямі; середньострокові, довгострокові та короткострокові; некеровані, керовані та частково керовані; соціальні, правові, технологічні, економічні та політичні, поряд з іншими факторами.

4. Проведено комплексну характеристику діяльності АТ КБ «ПриватБанк». Розвиток АТ КБ «ПриватБанк» протягом аналізованого періоду відзначається зростанням чистих активів на 384,9 млрд грн та збільшенням депозитного портфеля до 611,6 млрд грн, що підтверджує зміцнення ринкових позицій банку. Прибуток після оподаткування зріс на 65,19% до 40,1 млрд грн. Трансформація мережевої структури зі зменшення кількості відділень на 34,36% до 1127 одиниць поєднувалася зі зростанням доходів на 57,0 млрд грн та мінімальним збільшенням витрат на 0,3 млрд грн.

5. Проаналізовано динаміку, структуру та якість кредитного портфеля банку. Проявляється циклічна динаміка з падінням до 78,84% у 2020 році, піковим зростанням на 9,74% у 2023 році та стабілізацією на рівні 103,40% від попереднього року у 2024 році. Має місце переважання роздрібних кредитів на рівні 79,84 млрд грн проти 37,16 млрд грн корпоративних у 2024 році, що

відповідає співвідношенню 68,24% до 31,76% у загальній структурі портфелю. Якісні характеристики портфелю підтверджують високу ефективність управління ризиками в роздрібному сегменті з часткою доброякісних кредитів 90,76%, на противагу корпоративному портфелю, де доброякісні активи складають лише 16,21% у 2024 році.

6. Здійснено оцінку ефективності управління кредитними ризиками та кредитною політикою. Управління кредитними ризиками та реалізація кредитної політики забезпечили зростання процентної дохідності портфелю з 14,31% до 26,93% та збільшення чистого процентного доходу до 66,89 млрд грн у 2024 році, що відображає адекватність ціноутворення та ефективність алокації кредитних ресурсів. Позитивна динаміка якості роздрібного портфелю з скороченням резервів до 6,95 млрд грн поєднується з високим рівнем концентраційного ризику через домінування лізингу (57,23%) та значними резервами під корпоративні кредити (164,15 млрд грн), що вказує на неоднорідність ефективності управління різними сегментами. Структура портфелю з часткою гривневих кредитів 81,80% оптимально балансує валютний ризик та забезпечує природне хеджування в умовах макроекономічної нестабільності.

7. Виявлено проблеми формування якісного кредитного портфеля у ПриватБанку. В якості суттєвих проблем, що характерні для процесу формування якісного кредитного портфеля у ПриватБанку, відмічено військову агресію РФ та руйнування інфраструктури підприємств-позичальників у зонах бойових дій, масову міграцію населення за кордон та внутрішнє переміщення, що ускладнює оцінку платоспроможності клієнтів, зниження доходів населення та бізнесу через економічну кризу воєнного часу, високий рівень невизначеності щодо тривалості війни та її економічних наслідків, енергетичну кризу та відключення електроенергії, що порушує діяльність бізнесу, концентрацію кредитних ризиків у певних галузях економіки, стійких до воєнних умов, більшу привабливість інвестицій в ОВДП порівняно з розширенням власного кредитного портфеля та інші фактори.

8. Розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності управління кредитним портфелем та зниження ризиків. Стратегія кредитування іноземних позичальників у поєднанні з експансією на європейський ринок створює механізм хеджування валютного ризику банку, який має критичний дефіцит валютної позиції в 42 003 млн грн, що зростає до 75 217 млн грн при 25-відсотковій девальвації гривні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамчук Л., Костюк К. Вплив кредитної політики на якість кредитного портфеля банківських установ. *Scientific Collection «InterConf+»*. 2022. №27 (133). С.101-107
2. Банки налаштовані розширювати кредитування бізнесу - НБУ. URL: <https://delo.ua/news/banki-nalastovani-rozsiryuvati-kredituvannya-biznesu-nbu-454192/> (дата перегляду: 23.10.2025).
3. Бітнер І. В., Коротких О. Е., Кредитний портфель банку та аспекти його управління. *Science and innovation of modern world*. 2023. С. 548-551.
4. Височина В. В., Управління кредитним портфелем комерційного банку. *Збірник наукових матеріалів ХСІІ міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. 2022. С. 73-75.
5. Війна та турбулентність: що допомагає вистояти банківській системі. URL: https://24tv.ua/viyna-turbulentnist-shho-dopomagaye-vistoyati-bankivskiy-sistemi_n2933704 (дата перегляду: 23.10.2025).
6. Волкова В. В., Власенко О. С. Підвищення якості кредитного портфеля як чинник мінімізації кредитного ризику банку. *Економіка і організація управління*. 2021. С. 76-85.
7. Добровольська О. В., Йолтухівський В. М. Ліквідне забезпечення як запорука якісної кредитної політики комерційного банку: практичний аспект. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/5957> (дата перегляду: 23.10.2025).
8. Дуброва Н. П. Формування системи управління кредитною політикою банку. *Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці*. 2021. С. 138-145.

9. Жарікова О., Пащенко О., Методи управління кредитним портфелем комерційного банку. *Гостинність і туризм майбутнього: наукові та практичні горизонти*. 2024. С. 35-38.

10. Запорожець С., Тригуб Ю., Управління якістю кредитного портфеля банку в період воєнного стану. *Фінансовий простір*. 2022. №4 (48). С. 71-77.

11. Звіт за 2023 р. URL: <https://static.privatbank.ua/files/Richnyy+zvit+za+2023.pdf> (дата перегляду: 23.10.2025).

12. Звіт за 2024 р. URL: https://static.privatbank.ua/files/FinZvit2024.pdf?_gl=1*_1gae7ir*_gcl_au*MTU4NTg2Mjc0Mi4xNzYxMjM2NDEz*_ga*MTQ5NzE0MjU2MC4xNzYxMjM2NDEy*_ga_C7N2L9YCQ9*czE3NjEyMzY0MTEkbzEkZzEkdDE3NjEyMzY0MzAkajQxJGwwJGgxODkyMjg4Mw.. (дата перегляду: 23.10.2025).

13. Згруповані балансові залишки (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/aggregation_2023-05-01.xlsx (дата перегляду: 23.10.2025).

14. Кібенко В. В., Концептуальні засади управління кредитним портфелем банківської установи. *Фінансові інструменти сталого розвитку держави в умовах системної економічної*. 2024. С. 103-106.

15. Кількість структурних підрозділів банків (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Kil_pidr_2024-04-01.xlsx (дата перегляду: 23.10.2025).

16. Ковальова О. М., Кредитний портфель комерційного банку: управління, оцінка, ризики. *Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України*. 2023. С. 141-143.

17. Консолідований річний звіт за 2023 р. URL: <https://static.privatbank.ua/files/Konsolidovanyy+richnyy+zvit+za+2023.pdf> (дата перегляду: 23.10.2025).

18. Король С., Смицнюк О., Кредитний портфель комерційного банку: суть та особливості формування оптимальної структури. *Scientific Bulletin of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*. 2022. №2 (26). С. 119-130.
19. Кредити в Приватбанку. URL: <https://privatbank.ua/kredity> (дата перегляду: 23.10.2025).
20. Крупка М., Дропа Я., Котур А., Формування стратегій управління кредитним портфелем банку в умовах трансформацій фінансово-кредитного середовища. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University, Economics Series*. 2025. №37 (65). С. 58-63.
21. Луговик Ю. О., Шалигіна І. В., Кредитний портфель українських банківських установ в умовах війни. *Modern research in world science*. 2023. С. 1289-1292.
22. Марченко О. В., Петрикiва О. С., Коробко К. О., Мінімізація кредитного ризику та підвищення якості кредитного портфеля банку. *Бізнес Інформ*. 2022. №11. С. 205-210.
23. Нагорний П. Д., Горбатюк О. М., Управління кредитним портфелем банку та вплив на його формування суб'єктів господарювання малого і середнього бізнесу. *Трансформаційна економіка*. 2025. №2 (11). С. 68-73.
24. Нагорний П. Д., Смаль В. В., Вплив структури кредитного портфеля на ефективність кредитної діяльності банку. *Трансформаційна економіка*. 2024. №1 (06). С. 43-47.
25. Наскільки українські банки готові до потенційних криз — НБУ вперше з 2022 оцінив плани фінустанов. URL: <https://ain.ua/2025/07/10/nbu-vperse-z-pocatku-povnomasstabnoyi-viini-pereviriv-ci-gotovi-banki-do-nespriiatlivix-umov/> (дата перегляду: 23.10.2025).
26. НБУ зафіксував рекордні очікування банків щодо кредитування. URL: <https://finance.liga.net/ua/all/novosti/nbu-zafiksuvav-rekordni-ochikuvannia-bankiv-shchodo-kredytuvannia> (дата перегляду: 23.10.2025).

27. НБУ погіршив прогноз зростання економіки України: названо причини. URL: <https://focus.ua/uk/economics/729912-ekonomika-ukrajini-rozvivayetsya-ne-tak-shvidko-nbu-nazvav-prichini> (дата перегляду: 23.10.2025).

28. Облікова політика. URL: https://static.privatbank.ua/files/acpbua/Separate%20UKR_PB%202016.pdf (дата перегляду: 23.10.2025).

29. Оборотно-сальдовий баланс банків (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/OSB_bank_2023-05-01.xlsx (дата перегляду: 23.10.2025).

30. Оборотно-сальдовий баланс. URL: https://static.privatbank.ua/files/Оборотно-сальдовий%20баланс%20банку%20АТ%20КБ%20ПРИВАТБАНК%20за%20станом%20на%2001.05.2023.pdf?_gl=1*goqril*_ga*MTU4NDQxMjM1OS4xNjg1MDIzMDIz*_ga_C7N2L9YCQ9*MTY4NjA4MjIwMy42LjEuMTY4NjA4MzMyNy42MC4wLjA (дата перегляду: 23.10.2025).

31. Омельченко О. В., Король Р. М. Аналіз кредитної політики банку в умовах економічної нестабільності на прикладі АТ «Ощадбанк». *Подільський науковий вісник*. 2021. С. 24-29.

32. Омельченко О. В., Король Р. М. Аналіз кредитної політики банку в умовах економічної нестабільності на прикладі АТ «Ощадбанк». *Подільський науковий вісник*. 2021. С. 24-29.

33. Павленко Л. Д., Кожушко І. О. Удосконалення управління кредитним ризиком банку на основі систематизації ризик-факторів. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи*. 2021. С. 94-97.

34. Податок на прибуток українських банків знову зростає до 50%. URL: <https://kontrakty.ua/article/274879> (дата перегляду: 23.10.2025).

35. Савич А. О., Охрименко І. Б., Роль фінансового моніторингу в процесі управління кредитним ризиком і кредитним портфелем банку. *ІБ Охрименко, НВ Циганова, ОА Брегеда, ВО Демченко*. 2024. С. 73-76.

36. Три банки мають проблеми з капіталом, один з них державний — НБУ. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/12/22/118312122/> (дата перегляду: 23.10.2025).
37. Хома І., Лук'янський О., Теоретико-методологічні аспекти вдосконалення управління кредитним ризиком в банку. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №2 (49). С. 295-301.
38. Хома І. Б., Ляшенко А. О., Лук'янський О. Б., Формування системи управління кредитним ризиком у банку в умовах воєнного стану. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2024. №22. С. 165-174.
39. Ципов'яз С., Удосконалення управління кредитним портфелем банків України. *Матеріали конференцій МНЛ*. 2024. С. 23-25.
40. Шалигіна І., Кредитний портфель українських банків під час війни: ефективне формування та мінімізація ризиків. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №2 (49). С. 186-194.
41. Шпуганич А. В., Інструменти та методи управління кредитним портфелем комерційного банку. *Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку держави*. 2022. С. 272-274.
42. Buhel Y., Особливості управління кредитним портфелем банківських установ в умовах війни. *Ekonomichnyy analiz*. 2024. №34.3. С. 246-256.
43. Drobotia Y., Zadan A., Управління кредитним портфелем банку в реаліях диджиталізації. *Integration of scientific and modern ideas into practice*. 2022. С. 111-113.

Принципи оцінки якості кредитного портфеля

Назва принципу	Суть принципу
Принцип комплексності	Оцінка всіх складових кредитного портфеля у взаємозв'язку
Принцип динамічності	Аналіз змін якості портфеля в часі
Принцип диверсифікації	Розподіл ризиків між різними сегментами позичальників
Принцип адекватності резервування	Формування резервів відповідно до рівня ризику
Принцип регулярності моніторингу	Постійне відстеження стану кредитів
Принцип превентивності	Раннє виявлення проблемних кредитів
Принцип відповідності регуляторним вимогам	Дотримання нормативів та вимог НБУ
Принцип об'єктивності	Неупереджена оцінка на основі фактичних даних
Принцип системності	Врахування внутрішніх та зовнішніх факторів впливу
Принцип порівнянності	Зіставлення з ринковими показниками та нормативами

Показники оцінки якості кредитного портфеля

Частка непрацюючих кредитів (NPL)	Частка кредитів з простроченням понад 90 днів	Коефіцієнт покриття проблемних кредитів резервами
Рівень концентрації кредитного портфеля	Середньозважена процентна ставка за кредитами	Коефіцієнт списання безнадійних кредитів
Частка реструктурованих кредитів	Рентабельність кредитного портфеля	Співвідношення забезпечення до суми кредитів
Частка кредитів за категоріями ризику	Динаміка росту кредитного портфеля	Коефіцієнт оборотності кредитного портфеля

Ризики формування кредитного портфеля у кризовий період

Класифікаційні ознаки	Види ризиків
За можливістю диверсифікації	Систематичні (недиверсифіковані), несистематичні (диверсифіковані)
За типом позичальника	Ризики корпоративного кредитування, ризики роздрібного кредитування, ризики міжбанківського кредитування
За характером прояву	Індивідуальні (ризик окремого кредиту), портфельні (ризик кредитного портфеля в цілому)
За можливістю прогнозування	Прогнозовані, непрогнозовані (форс-мажорні)
За часом виникнення	Ретроспективні, поточні, перспективні
За рівнем втрат	Допустимі, критичні, катастрофічні
За галузевою ознакою	Галузеві (специфічні для окремих секторів економіки), міжгалузеві (загальноекономічні)
За валютою кредитування	Валютні, гривневі, змішані
За методами оцінки	Кількісні (вимірювані), якісні (експертні)
За ступенем контролю	Контрольовані, частково контрольовані, неконтрольовані
За правовою природою	Ризики зміни законодавства, ризики правової невизначеності, ризики судових спорів

Додаток Г

Фактори впливу на формування кредитного портфеля у кризовий період

Класифікаційна ознака	Види факторів
За джерелом походження	Зовнішні, внутрішні
За масштабом впливу	Макроекономічні, мезоекономічні, мікроекономічні
За характером впливу	Прямі, опосередковані
За тривалістю дії	Короткострокові, середньострокові, довгострокові
За можливістю контролю	Керовані, частково керовані, некеровані
За сферою виникнення	Економічні, політичні, соціальні, технологічні, правові
За ступенем передбачуваності	Прогнозовані, частково прогнозовані, непередбачувані
За напрямом впливу	Стимулюючі, стримуючі, нейтральні
За об'єктом впливу	Фактори впливу на позичальників, фактори впливу на банк, фактори впливу на ринкове середовище
За етапом кредитного процесу	Фактори на етапі видачі кредиту, фактори на етапі супроводження, фактори на етапі погашення
За типом кризи	Фактори фінансової кризи, фактори економічної кризи, фактори банківської кризи, фактори валютної кризи
За ступенем ризику	Високоризикові, середньоризикові, низькоризикові